Coimisiún na Scrúduithe Stáit

An Ardteistiméireacht 2025

Aistriúchán
Ar Scéim Mharcála

Eacnamaíocht Bhaile – Eolaíoch agus Sóisialta

Ardleibhéal

Nóta do mhúinteoirí agus do scoláirí faoi úsáid na scéimeanna marcála foilsithe

Níl na scéimeanna marcála a fhoilsíonn Coimisiún na Scrúduithe Stáit ceaptha lena n-úsáid mar cháipéisí astu féin. Is áis riachtanach iad ag scrúdaitheoirí a théann faoi oiliúint i léirléamh agus i gcur i bhfeidhm ceart na scéime. Mar chuid den oiliúint sin, as measc rudaí eile, déantar samplaí d'obair na scoláirí a mharcáil agus déantar plé ar na marcanna a bhronntar, mar mhaithe le cur i bhfeidhm ceart na scéime a shoiléiriú. Déanann Scrúdaitheoirí Comhairleacha monatóireacht ar obair na scrúdaitheoirí ina dhiaidh sin le cinntiú go gcuirtear an scéim mharcála i bhfeidhm go comhleanúnach agus go beacht. Bíonn an Príomhscrúdaitheoir i bhfeighil an phróisis agus is gnách go mbíonn Príomhscrúdaitheoir Comhairleach ag cuidiú leis. Is é an Príomhscrúdaitheoir an t-údarás deiridh i dtaca le cé acu a cuireadh an scéim mharcála i bhfeidhm i gceart ar aon phíosa d'obair iarrthóra nó nár cuireadh.

Is cáipéisí oibre na scéimeanna marcála. Cé go n-ullmhaítear dréachtscéim mharcála roimh an scrúdú, ní chuirtear bailchríoch uirthi go dtí go gcuireann scrúdaitheoirí i bhfeidhm ar obair iarrthóirí í agus go dtí go mbailítear agus go meastar an t-aiseolas ó na scrúdaitheoirí uile, i bhfianaise raon iomlán na bhfreagraí a thug na hiarrthóirí, leibhéal foriomlán deacrachta an scrúdaithe agus an ghá le comhleanúnachas caighdeán a choimeád ó bhliain go bliain. Aistriúchán ar an scéim chríochnaithe atá sa cháipéis fhoilsithe seo, mar a cuireadh i bhfeidhm ar obair na n-iarrthóirí uile í.

Is cóir a nótáil i gcás scéimeanna ina bhfuil freagraí nó réitigh eiseamláireacha nach bhfuil sé i gceist a chur in iúl go bhfuil na freagraí ná na réitigh sin uileghabhálach. D'fhéadfadh sé go bhfuil leaganacha éagsúla nó malartacha ann a bheadh inghlactha freisin. Ní mór do na scrúdaitheoirí tuillteanas gach freagra a mheas agus téann siad i gcomhairle lena Scrúdaitheoirí Comhairleacha nuair a bhíonn amhras orthu.

Scéimeanna Marcála san am atá le teacht

Ní cóir talamh slán a dhéanamh d'aon rud a bhaineann le scéimeanna marcála san am atá le teacht bunaithe ar scéimeanna a bhí ann cheana. Cé go mbíonn na bunphrionsabail mheasúnachta mar an gcéanna, is féidir go mbeadh athrú ar shonraí marcála cineál áirithe ceiste i gcomhthéacs na páirte a bheadh ag an gceist sin sa scrúdú foriomlán bliain áirithe ar bith. Bíonn sé de fhreagracht ar an bPríomhscrúdaitheoir bliain áirithe ar bith a dhéanamh amach cén tslí is fearr a chinnteoidh go measfar obair na n-iarrthóirí go cothrom agus go cruinn, agus go gcoimeádfar caighdeán comhleanúnach measúnachta ó bhliain go bliain. Dá réir sin, d'fhéadfadh gnéithe de struchtúr, de mhionsonraí agus de chur i bhfeidhm na scéime marcála in ábhar áirithe athrú ó bhliain go bliain gan rabhadh.

Treoracha d'iarrthóirí

Roinn A 60 marc
Freagair **deich** gceist ar bith sa roinn seo.
Tá 6 mharc ag gabháil le gach ceist.

Roinn B 180 marc
Freagair **Ceist 1** agus **dhá** cheist ar bith eile sa roinn seo.
Tá 80 marc ag gabháil le Ceist 1.
Tá 50 marc an ceann ag gabháil leis na ceisteanna 2, 3, 4 agus 5.

Roinn C 40 nó 80 marc
Freagair ceist **amháin** ar ábhar roghnach nó Ceist 4 (croí-ábhar) ar a n-áirítear **cuid (a)** agus **cuid (b) nó cuid (c)**.

Má chuir tú isteach obair chúrsa i d*Teicstílí, Faisean agus Dearadh* le haghaidh an scrúdaithe, ní cheadaítear duit ach Ceist 2 sa roinn seo a fhreagairt.

Agus na scéimeanna marcála á bhforbairt, ba chóir an méid seo a leanas a thabhairt faoi deara:

- *In go leor cásanna ní thugtar ach príomhfhrásaí ina bhfuil faisnéis agus smaointe a chaithfidh a bheith i bhfreagra an iarrthóra chun na marcanna sannta a thuilleamh.*
- *Níl na tuairiscí, modhanna ná sainmhínithe a thugtar sa scéim uileghabhálach agus is féidir glacadh le freagraí malartacha bailí eile.*
- *Braitheann na mionsonraí a theastaíonn in aon fhreagra ar an gcomhthéacs agus ar an gcaoi a gcuirtear an cheist, agus ar an líon marcanna atá ar fáil don fhreagra ar an scrúdpháipéar. D'fhéadfadh riachtanais agus leithdháileadh na marcanna athrú ó bhliain go bliain, dá réir sin.*
- *Caithfear focail, nathanna cainte nó frásaí a úsáid i gceart i gcomhthéacs agus níor cheart iad a bhréagnú, agus más léir go n-úsáidtear go mícheart iad nó go mbréagnaítear iad, ní féidir na marcanna a thabhairt.*

Tábla na nGrád

Grád	Ábhar Roghnach 1, 3 agus C4	Ábhar Roghnach 2
1	288-320	252-280
2	256-287	224-251
3	224-255	196-223
4	192-223	168-195
5	160-191	140-167
6	128-159	112-139
7	96-127	84-111
8	‹ 95	‹ 83

Nóta mínithe-Eacnamaíocht Baile 2025

Ba cheart marcanna mínithe a chur gar don fhreagra ceart/ceart go páirteach. D’fhéadfadh athrú a bheith ann maidir le dathanna na nótaí mínithe.

Nóta Mínithe	Míniú
0	Gan aon mharc bronnta
✓ 1	Marc **amháin** bronnta
✓ 2	**Dhá** mharc bronnta
✓ 3	**Trí** mharc bronnta
✓ 4	**Ceithre** mharc bronnta
✓ 5	**Cúig** mharc bronnta
✓ 6	**Sé** mharc bronnta
✓ 7	**Seacht** marc bronnta
✓ 8	**Ocht** marc bronnta
	Leathanach bán
F	Pointe farasbairr lánmharcanna bronnta
P	Pointe farasbairr marcanna páirteacha bronnta
<	pointe/obair nár tugadh faoi
A	Bain marc
P1	Bain 1 mharc amháin

P2	Bain 2 mharc.
P3	Bain 3 mharc.
P4	Bain 4 mharc.
P5	Bain 5 mharc.
P6	Bain 6 mharc.
P7	Bain 7 marc.
P8	Bain 8 marc.
P9	Bain 9 marc.
P10	Bain 10 marc.
SMM	Scéim mharcála mhionathraithe

I Roinn C, iarrtar ar iarrthóirí ceist amháin a fhreagairt sa roinn seo Baineann Ceist C2 leis an ábhar roghnach Teicstílí, Faisean agus Dearadh. Nuair a fhreagraíonn iarrthóir C2 agus ceist eile as C1, C3, nó C4, cuireann an scrúdaitheoir marc lascaine a i bhfeidhm ionas nach gcuirtear san áireamh i dtaca le hiomlán an pháipéir ach an marc is mó. Úsáidtear an nóta mínithe A chun a thabhairt le fios go bhfuil marc lascaine á chur i bhfeidhm. Mar shampla, chun marc lascaine -23 a chur i bhfeidhm chuirfeadh scrúdaitheoir an A, P10, P10, P3, chun -10 -10, -3 = iomlán -23 a chur i bhfeidhm.

Roinn A	60 marc

Freagair **deich** gceist ar bith sa roinn seo.
Tá 6 mharc ag gabháil le gach ceist.
Scríobh do chuid freagraí sna spásanna atá curtha ar fáil.

1. Déan cur síos ar **dhá** fheidhm bhitheolaíocha atá ag carbaihiodráití.

cur síos ar 2 fheidhm @ 3 mharc (grádaithe 3:2:0)

téitear an corp go 37°C; soláthraítear fuinneamh do gach gníomhaíocht; feidhm spárála próitéine; ionsúnn snáithín uisce; cuidíonn snáithín le himfháscadh a spreagadh; cuireann snáithín cosc ar neamhoird putóige; déantar carbaihiodráit bhreise a thiontú go glicigin le haghaidh fuinneamh meántéarmach; tiontaítear go saill í mar chúltaca fadtéarmach fuinnimh; tiontaítear go saill í agus inslítear an corp; srl.

2. Comhlánaigh an tábla thíos maidir le díleá próitéine.

3 phointe @ 2 mharc (grádaithe 2:1:0)

Orgán	Einsím	Substráit	Táirge/Toradh
Paincréas	*Tripsin, próitéanáis,srl.*	*Peaptóin*	*Peiptídí*

3. Luaigh **dhá** fheidhm bhitheolaíocha atá ag sóidiam.

2 fheidhm @ 2 mharc (grádaithe 2:1:0)

brú fola; gnáthchrapadh matán; feidhmiú an chroí; gníomhaíocht néaróg sláintiúil; cothromaíocht sreabhán sa chorp; feidhmiú einsímí; ionsú glúcóis; soithigh fola; díhiodráitiú a chosc; cothromaíocht leictrilítí; tacú leis an córas imdhíonachta troid in aghaidh baictéar; feidhm cognaíoch; srl.

Ainmnigh **dhá** fhoinse sóidiam sa réim bhia.

2 @ 1 mharc (grádaithe 1:0)

salann mín; feoil leigheasta; feolta próiseáilte; bianna sneaice; arán bán; cáis; bia mara; srl.

4. D'fhéadfadh gach ceann de na galair uireasa seo a leanas eascairt as easpa vitimín sa réim bhia.

Ainmnigh vitimín easpach **amháin** i ngach cás.

3 vitimín i gceart @ 2 mharc (grádaithe 2:1:0)

Easnamh	Vitimín
Daille oíche	*A; reitineol; béite-charaitéin;*
Raicíteas	*D; colacailciféaról; eargócailciféaról; B_{12} (cóbalaimín); C; K; (naftacuineon); srl.*
Beriberi	*B_1 (tiaimín); srl.*

5. Pléigh **trí** threoirlíne shonracha maidir le pleanáil béilí ar chóir do dhuine ar a bhfuil galar céiliach iad a leanúint.

3 threoirlíne pléite @ 2 mharc (grádaithe 2:1:0)

fág gach bia ina bhfuil glútan ar lár, m.sh. cruithneacht, srl.;
roghnaigh príomhbhianna gránach atá saor ó ghlútan go nádúrtha, arbhar, rís;
cuir leaganacha saor ó ghlútan de tháirgí san áireamh;
bí ag faire amach don tsiombail saor ó ghlútan ar lipéid agus tú ag siopadóireacht;
seiceáil an bhfuil foinsí glútan i bhfolach/scrúdaigh liostaí comhábhar ar lipéid bhia;
ithe aiste bia a bhfuil neart snáithín ann; srl.

6. Is féidir fuardheatú nó teodheatú a dhéanamh ar iasc. Tabhair breac-chuntas ar an gcaoi a ndéantar an dá mhodh deataithe éisc sin.

2 mhodh leagtha amach @ 3 mharc (grádaithe 3:2:1:0)

*Déantar **iasc fuardheataithe** a fhilléadú/a bhearradh/a ghearradh ina chodanna;*
báitear an t-iasc i sáile/déantar é a shalannú;
a shruthlú;
a thriomú;
*nochtar an t-iasc do **dheatach** /ó sliseoga adhmaid/móin/mine sáibh atá ag dó:*
cruthaíonn créasóid agus formaildéad bratú;
*teocht de **27°C** (25°C - 30°C);*
tá an teocht an deataithe chomh híseal sin go gcaithfear an t-iasc a chócaráil sula n-ithfear é; srl.

*Déantar **iasc teodheataithe** a fhilléadú/a bhearradh/a ghearradh ina chodanna;*
báitear an t-iasc i sáile/déantar é a shalannú;
a shruthlú;
a thriomú;
*nochtar an t-iasc do **dheatach** /ó shliseoga adhmaid/móna/mine sáibh atá ag dó:*
cruthaíonn créasóid agus formaildéad bratú;
*méadaíonn an teocht de réir a chéile go **80°C** (78°C - 83°C);*
bíonn an teocht deachtaithe níos airde agus mar sin déantar an t-iasc a chócaráil tríd an bpróiseas; srl.

7. Mínigh na téarmaí seo a leanas maidir le próiseáil bia.

2 phointe ábhartha @ 3 mharc (grádaithe 3:2:1:0)

Bianna breisluacha
táirgí bia a bhfuil luach eacnamaíoch níos airde acu mar tháirge deiridh/atá níos inmharthana ó thaobh na heacnamaíochta de don táirgeoir/monaróir;
cruthaithe trí chomhábha(i)r a chur leis;
cruthaithe trí phróisis a chur i bhfeidhm le linn na déantúsaíochta;
m.sh. bianna cócaráilte-fuaraithe; cáis/iógart; cáis ghrátáilte; sceallóga; srl.
Bianna feidhmiúla
Bia a bhfuil tairbhe sláinte aige thar a luach cothaitheach;
mar gheall ar chomhábhar (curtha leis); m.sh. stearóil/stanóil phlandaí; aigéad fólach; forlíonadh aigéad sailleach óimige 3;próibhithigh; srl.
glac le samplaí de bhianna/tháirgí feidhmiúla, iógart beo; leatháin a íslíonn colaistéaról; srl.

8. Ainmnigh modh traschurtha teasa **amháin** agus déan cur síos air. Tabhair sampla de mhodh cócaireachta a léiríonn an modh traschurtha teasa sin.

Ainm an mhodha @ 2 mharc (grádaithe 2:1:0)	**Cur síos ar an modh traschurtha teasa 1 phointe @ 3 mharc (grádaithe 3:2:1:0)**	***Sampla 1 @ 1 mharc (grádaithe 1:0)***
Seoladh	*traschur teasa trí sholad; ó mhóilín go móilín; go dtí go mbeidh siad ar fad téite; téann fáinne te cócaireáin sáspan; srl.*	*fiuchadh; scalladh; stobhadh; galú; gríoscadh; róstadh; bácáil; friochadh; cócaireacht mhicreathonnáin; srl.*
Comhiompar	*traschur teasa trí shruthanna comhiompair a cruthú; in aer nó i leacht; leathnaíonn agus ardaíonn aer nó leacht te; titeann aer nó leacht fuar agus glacann sé a áit; tarlaíonn in oigheann/uisce fiuchta; srl.*	*fiuchadh; scalladh; stobhadh; galú; róstadh; bácáil; aerfhriochadh; domhainfhriochadh; srl.*
Radaíocht	*tarchur teasa go díreach i ngathanna (tarchurtha) ón bhfoinse teasa; chuig an earra (bia) os a chomhair; gríoscán/ghathanna na gréine; srl.*	*gríoscadh; fulacht; srl.*

Glac le léaráid atá lipéadaithe

9. Maidir le breiseáin bhia, ainmnigh **dhá** chuibhitheoir fhisiceacha agus tabhair an fheidhm atá ag gach cuibhitheoir fisiceach atá ainmnithe agat.

Ainmnigh @ 2 mharc (grádaithe 2:1:0) x 2
Feidhm @ 1 mharc (grádaithe 1:0) x 2

*cuireann **taisleáin** cosc ar bhia taise a chailleadh; cuireann siad cosc ar bhia triomú amach/a éirí crua; srl.*
*cuireann **gníomhaithe frith-stolptha (polafosfáití)** cosc ar chnapáil i mbia triomaithe; srl.*
*cruthaíonn **eiblitheoirí** eibleachtaí; srl.*
*feidhmíonn **oibreáin téachta** mar oibreán téachta; srl.*
*cuireann **cobhsaitheoirí** cosc ar scaradh eibleachtaí;*
*cuireann **oibreáin frith-spreachallaithe** cosc ar spreachallú saillte agus ola cócaireachta; srl.*
*cuireann o**ibreáin frith churtha** cosc ar cruthú screamha ar an dromchla agus é ag fiuchadh; srl.*
*cuireann **toirteoirí** toirt le bianna; srl.*
*coinníonn **oibreáin teannta** torthaí agus glasraí crua le linn próiseála; srl*
*cuireann gás támh **gáis pacáistithe** cosc ar mhilleadh agus ocsaídiú bia; srl.*

10. Ainmnigh cineál árachais saoil **amháin** agus déan cur síos air.

1 chineál amháin @ 3 mharc (grádaithe 3:2:0)
1 phointe cur síos @3 mharc (grádaithe (3:2:0)

Árachas saoil téarma*, íocann an duine árachaithe préimh ar feadh tréimhse shocraithe ama;*
clúdaíonn sé sealbhóir polasaí ar feadh tréimhse ama ar leith;
íoctar cnapshuim le cleithiúnaithe má fhaigheann an sealbhóir polasaí bás le linn na tréimhse socraithe ama;
má mhaireann an sealbhóir polasaí thar ré an pholasaí, ní dhéantar aon íocaíocht;
an cineál árachais saoil is saoire go ginearálta; srl.
Árachas saoil iomláin*, íocann an duine árachaithe préimh;*
maireann an polasaí ar feadh shaolré an tsealbhóra polasaí a luaithe a íoctar na préimheanna;
íoctar cnapshuim le cleithiúnaithe nuair a fhaigheann an sealbhóir polasaí bás nó nuair a scoireann sé/sí ag brath ar théarmaí an pholasaí;
níos costasaí ná árachas saoil téarma; srl.
Árachas saoil dearlaice *íoctar préimh ar feadh tréimhse shocraithe ama;*
íoctar cnapshuim amach ag deireadh na tréimhse sin;
tá an rogha ag an duine árachaithe an polasaí a tharraingt tráth ar bith;
nuair a fhaigheann an duine árachaithe bás laistigh den tréimhse ama íoctar cnapshuim le cleithiúnaithe; srl.
Polasaí cosanta morgáiste*, íoctar préimh ar feadh tréimhse shocraithe ama;*
tá an cineál sin árachais saoil éigeantach le morgáiste blianachta;
soláthraíonn sé cosaint don sealbhóir polasaí ar feadh ré an mhorgáiste; srl.
Le ***hárachas téarma inmhalartaithe****, is féidir le sealbhóir polasaí athrú ó árachas téarma go polasaí saoil iomláin nó go polasaí dearlaice;*
cuirtear préimheanna a íocadh roimhe seo le haghaidh árachas téarma san áireamh; srl.

11. Maidir le buiséad teaghlaigh, déan idirdhealú idir caiteachas riachtanach agus caiteachas lánroghnach. Tabhair sampla **amháin** de gach cineál caiteachais.

2 phointe @ 2 mharc (grádaithe 2:0)
2 shampla @ 1 mharc (grádaithe 1:0)

Airgead do ***chaiteachais riachtanach*** *a chaithfear a chaitheamh chun saol an teaghlaigh a láimhseáil .i. caiteachas ar riachtanais; srl.*
sampla *tithíocht/cíos/morgáiste; srl.*
billí fóntais/teileafón/móibíleach/leathanbhanda;
bia;
éadaí;
leigheas;
speansais oideachas/scoile;
iompar/íocaíochtaí cairr/breosla/cáin bhóthair,
árachas;
coigilteas; srl.
Caiteachas lánroghnach*, caiteachas ar earraí neamhriachtanacha; ba chóir go dtarlódh sé sin nuair a bheidh gach caiteachas déanta agus nuair a bheidh airgead sábháilte; srl.*
sampla *laethanta saoire*
gníomhaíochtaí caitheamh aimsire;
siamsaíocht/síntiúis/Netflix; cóiriú pearsanta srl.

12. Déan cur síos ar **gach** ceann de na cineálacha taighde tomhaltais a leanas.

cur síos ar 2 phointe @ 3 mharc an ceann (grádaithe 3:2:1:0)

*Is éard atá i gceist le **taighde deisce** ná bailiú sonraí ó fhoinsí poiblí/ginearálta, ó ghníomhaireachtaí stáit, ó POS; srl.*
m.sh. cuardaigh ar line, srl.

*Bailítear faisnéis **taighde allamuigh** trí úsáid a bhaint as teicnící dírithe amhail breathnóireacht, agallaimh, suirbhéanna, srl.*
m.sh. vox pop; painéal tomhaltóirí; grúpaí fócais; srl.

13. Déan cur síos ar an gcaoi a mbíonn tionchar ag **dhá** theicníc éagsúla mharsantaithe in ollmhargaí ar iompraíocht cheannaigh na dtomhaltóirí.

Cur síos ar 2 phointe @ 3 mharc (grádaithe 3:2:1:0)

leagan amach siopa; ceol cúlra;
spreagthaí sa siopa; samplaí bia;
cur na dtáirgí; suíomh earraí ar na seilfeanna;
praghsáil; scéimeanna dílseachta; srl.

14. Pléigh an chaoi a gcosnaítear tomhaltóir leis an Acht um Chreidmheas do Thomhaltóirí, 1995.

2 phointe pléite @ 3 mharc an ceann (grádaithe 3:2:0)

rialaítear gach cineál creidmheasa;
srianta ar an dóigh is féidir le hiasachtóirí íocaíocht a lorg/teagmháil a dhéanamh le hiasachtaithe/mainnitheoirí;

fógraíocht creidmheasa	*déantar monatóireacht maidir le comhlíonadh;* *caithfear RCB a thaispeáint;*
comhaontuithe creidmheasa	*caithfidh sé a bheith i scríbhinn;* *caithfidh eolas a bheith ann faoi phraghas airgid thirim agus praghas iníoctha faoi chomhaontú chreidmheasa* *caithfidh ainmneacha, seoltaí agus sínithe na bpáirtithe uile lena mbaineann a bheith ann;* *caithfidh sé uimhir na dtráthchodanna a shonrú; tréimhse shuaimhnithe; srl.*

Roinn B — 180 marc

Freagair **Ceist 1** agus **dhá** cheist ar bith eile as an roinn seo.
Tá 80 marc ag gabháil le Ceist 1. Tá 50 marc an ceann ag gabháil leis na ceisteanna 2, 3, 4 agus 5.
Scríobh do fhreagra sa fhreagarleabhar ina bhfuil **Roinn A**.

Ceist 1

In 2024, aithníodh i suirbhé na príomhfhoinsí bia d'fhuinneamh i réim bhia daoine fásta in Éirinn.

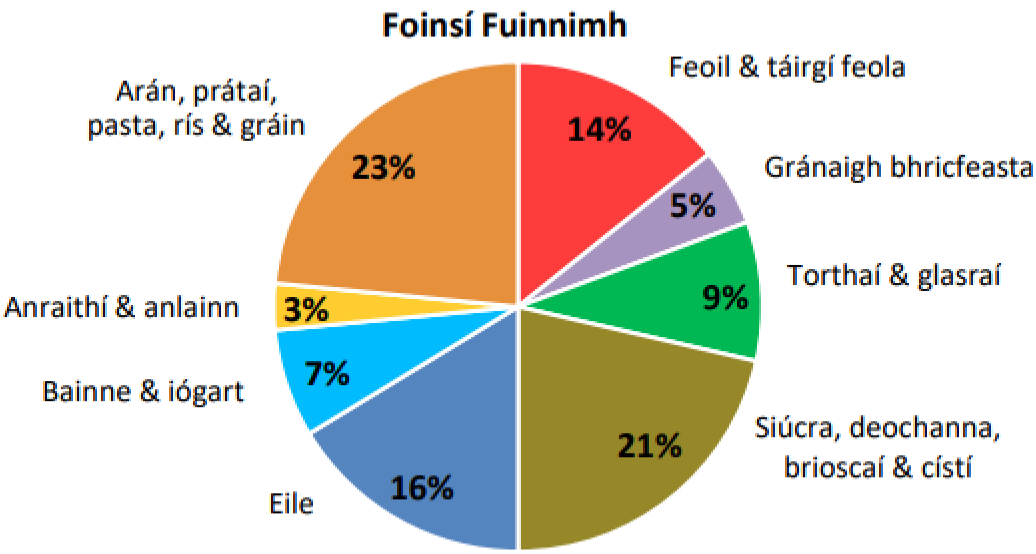

(arna chur in oiriúint ón Suirbhé Náisiúnta ar Chothú Daoine Fásta II, Tuarascáil Achomair, 2024)

(a) Agus úsáid á baint as an eolas sa chairt thuas agus aird agat ar na treoirlínte reatha don itheachán sláintiúil, déan trácht agus tabhair mionchuntas ar **cheithre** fhoinse fuinnimh i réim bhia daoine fásta in Éirinn.

(20 marc)

4 phointe @ 5 mharc (grádaithe 5:4:3:2:1:0)

*Soláthraíonn **arán, prátaí, pasta, rís & gránaigh 23%** inspeirme stáirse; tá roghanna GI Íseal agus GI Ard ar fáil; soláthraíonn cineálacha gráin iomláin agus craicne prátaí snáithín; tá próitéin LBV ann; tá iarann neamh-haem ann; tá Vitimín B ann; príomh-chomhábhar bia le haghaidh bricfeasta, lónta pacáilte, dinnéir; ní theastaíonn mórán ullmhúcháin; tá réimse leathan roghanna ar fáil; tá roghanna réamhchócaráilte ar fáil ar mhaithe le héascaíocht; tá go leor úsáidí cócaireachta ann; foinse fuinnimh saor; soláthraíonn sé fuinneamh chun teas a ghiniúint; srl.*

***Siúcra, deochanna, brioscaí & cístí 21%** Soláthraíonn bianna agus deochanna ina bhfuil mórán siúcra cileacalraí folmha; tugann bianna/deochanna ard-GI borradh tapa fuinnimh; tá níos mó calraí i seacláid bhán ná mar atá i seacláid dhorcha; tá cion ard salainn iontu; is féidir iad a ithe go tapa/éasca agus tú gníomhach; itear iad agus tú ag ligean do scíthe; tá réimse leathan ar fáil; tá siad measartha saor; teastaíonn fuinneamh ó ghníomhaíocht cheallach; srl.*

***Eile 16%** uibheacha, iasc; tá próitéin HBV iontu; im, cáis, uachtar; tá mórán saill sháithithe iontu; maonáis, cnónna, síolta, humas, olaí; tá saillte neamhsháithithe iontu; blastáin, cálslá/sailéid; níos mó calraí iontu; srl.*

Feoil agus táirgí feola 14% *soláthraíonn siad próitéin HBV; soláthraíonn siad saill sháithithe i saill infheicthe agus dhofheicthe; tá saill sháithithe i gcraiceann éineola; tá iarann haem iontu; tá Vitimín B iontu; is féidir leis an modh cócarála a roghnaítear an cion calraí a mhéadú nó a laghdú; is comhábhar bia iad a úsáidtear go forleathan le haghaidh bricfeasta cócaráilte, lónta pacáilte, dinnéar; áirítear iad i réimse leathan béilí; tá réimse leathan roghanna ar fáil; cur chun cinn earnáil feola na hÉireann; soláthraíonn siad fuinneamh le haghaidh gníomhaíochtaí coirp; srl.*

Torthaí & glasraí 9% *is féidir cuid mhaith díobh a ithe amh; is féidir iad a úsáid le haghaidh miasa tionlacain agus príomhmhiasa; tá saill neamhsháithithe in ológa agus in abhacáid; tá cion ard siúcra i dtorthaí go nádúrtha; tá glasraí ina bhfoinse mhaith stáirse; foinse mhaith snáithín go háirithe má itear na craicne; foinse mhaith Vitimín A; Vitimín C; Vitimín B; srl.*

Bainne agus iógart 7% *foinse den scoth de chailciam agus Vitimín D; soláthraíonn siad próitéin HBV; úsáideach chun deisiú matáin a spreagadh tar éis aclaíochta; éagsúlacht leathan ar fáil; go leor úsáidí cócaireachta; tionscal déiríochta na hÉireann a chur chun cinn; éadulaingt lachtóis; gan mórán ullmhúcháin ag teastáil; foinse próibhitheach; oiriúnach do lónta pacáilte agus sneaiceanna; braitheann cion calraí ar an gcineál a roghnaítear; fuinneamh ag teastáil le haghaidh feidhmiú orgán inmheánach; srl.*

Gránaigh bhricfeasta 5% *soláthraíonn inspeirm stáirse; soláthraíonn cineálacha éagsúla lánghráin snáithín; is féidir an cion calraí iontu a mhéadú má chuirtear siúcra, mil nó seacláid leo; tá próitéin LBV ann; neartaítear le haigéad folach iad go minic; tá iarann neamh-haeim iontu; foinse shaor fuinnimh; úsáidtear go forleathan iad le haghaidh roghanna bricfeasta nó sneaiceanna; tá réimse leathan roghanna ar fáil; is féidir iad a úsáid chun barráin/cumhdach a dhéanamh do mhiasa eile a chruthú; tacaíonn fuinneamh le fás ceallach; srl.*

Anraithí agus anlainn 3% *soláthraíonn oibreán ramhraithe fuinneamh; soláthraíonn anlainn a dhéantar le bainne foinse cailciam agus Vitimín D; soláthraíonn siad próitéin HBV; soláthraíonn glasraí a úsáidtear in anraithí vitimíní; d'fhéadfadh sé go mbeadh cion sóidiam níos airde i dtáirgí saoráideacha; is féidir le MSG a bheith iontu; d'fhéadfadh sé nach mbeadh snáithín iontu; srl.*

(b) Déan cur síos ar an struchtúr agus tabhair sampla **amháin** de gach ceann díobh seo a leanas: (18 marc)

- aigéid shailleacha sháithithe
- aigéid shailleacha mhonai-neamhsháithithe
- aigéid shailleacha pholai-neamhsháithithe

4 phointe ar struchtúr @ 1 marc (grádaithe 1:0) x 3
1 sampla @ 2 mharc (grádaithe 2.0) x3

Aigéid shailleacha sháithithe *slabhra carbóin agus hidrigin ceangailte leis; tá gach adamh carbóin sáithithe go hiomlán le hidrigin;* ***gan aon nasc dúbailte****/naisc aonair idir na hadaimh charbóin; grúpa carbocsaile ag ceann amháin;*
grúpa meitile ag an gceann eile;
soladach ag teocht an tseomra; srl.
Sampla *aigéad bútarach; aigéad stéarach; srl.*
Aigéid shailleacha mhonai-neamhsháithithe *slabhra carbóin agus hidrigin ceangailte leis; níl cuid den na hadamh charbóin sáithithe go hiomlán le hidrigin;* ***tá nasc dúbailte amháin*** *idir na hadaimh charbóin; grúpa carbocsaile ag ceann amháin; grúpa meitile ag an gceann eile;*
Leachtach ag teocht an tseomra; srl.
Sampla *aigéad oiléach, srl.*

Aigéid shailleacha il-neamhsháithithe *slabhra carbóin agus hidrigin ceangailte leis; níl cuid den na hadamh charbóin sáithithe go hiomlán le hidrigin;* ***tá níos mó ná nasc dúbailte amháin*** *idir na hadaimh charbóin; grúpa carbocsaile ag ceann amháin; grúpa meitile ag an gceann eile; Leachtach ag teocht an tseomra; srl.*
Sampla *aigéad líonoiléach, aigéad líonóiléineach, aigéad aracadónach; srl.*
Glac le léaráidí soiléire

(c) Pléigh an tábhacht a bhaineann le haigéid shailleacha sa réim bhia. (12 mharc)

3 phointe @ 4 mharc (grádaithe 4:3:2:1:0)

Aigéid shailleacha riachtanacha *líonoiléach, líonóiléineach agus aracadónach – ní féidir leis an gcorp iad a dhéanamh mar sin caithfear iad a fháil ó bhia; déanann comhpháirt de chillscannán; hormóin a rialaíonn an córas imdhíonachta agus an lárchóras néarógach; feidhmeanna cognaíocha fhorbairt/fheidhmiú na hinchinne; cuidíonn siad le LDL a laghdú agus HDL a mhéadú; srl.*

Aigéid shailleacha óimige 3 *d'fhéadfadh siad an baol go dtarlódh taom croí, stróc, galair imshruthaithe, foirmiú téachtán fola a laghdú; d'fhéadfadh siad baol ailsí áirithe a laghdú; tá siad nasctha le gníomhaíocht shláintiúil inchinne; cosc ar eachma; d'fhéadfadh ról a bheith acu in athlasadh a laghdú; srl.*

aigéid shailleacha mhonai-neamhsháithithe; aigéid shailleacha il-neamhsháithithe; *cuidíonn siad le LDL a laghdú agus HDL a mhéadú; srl.*

aigéid cis-sailleacha *cuidíonn siad le LDL a laghdú agus HDL a mhéadú; srl.*

Aigéid shailleacha sháithithe *méadaíonn siad* ***l****eibhéil LDL agus íslíonn siad HDL; a mhéadaíonn an baol CHD; srl.*

Aigéid thras-sailleacha *Creidtear go méadaíonn siad minicíocht CHD; méadaíonn siad leibhéil LDL, rud a taisceann colaistéaról ar bhalla na n-artairí; laghdaíonn siad HDL a bhainean*n colaistéaról as an imshruthú;
le linn cócarála agus próiseála is féidir aigéid cis-sailleacha a thiontú go haigéid thras-sailleacha; srl.

(d) Tabhair cuntas mionsonraithe ar fhoirmiú eibleachtaí. (10 marc)

5 phointe @ 2 mharc (grádaithe 2:1:0)

cruthaítear eibleachtaí *nuair* ***a mheasctar ola agus uisce/leachtanna domheasctha*** - ***fórsáiltear iad***
úsáideann/éilíonn eiblitheoir buan eibleacht m.sh. leicitin /GMS
tá cuid hidrifileach ag eiblitheoir a cheanglaíonn le huisce/fínéagar;
tá cuid hidreafóbach ag eiblitheoir a cheanglaíonn le hola;
déantar eibleachtaí sealadacha trí iad a chroitheadh go láidir;
scarfaidh eibleachtaí sealadacha nuair a fhágtar ina seasamh iad;
eibleacht bhuan m.sh. maonáis; uachtar reoite; srl.
eibleacht shealadach m.sh. anlann Francach; srl.

(e) Déan anailís ar na tosca a théann i bhfeidhm ar roghanna bia agus nósanna itheacháin daoine fásta in Éirinn. (20 marc)

4 phointe @ 5 mharc (grádaithe 5:3:0)

feasacht ar chothaithigh; stádas sláinte; stíl mhaireachtála; costas/buiséad; aeráid: bianna séasúracha; meáin shóisialta/tionchairí; fógraíocht; margaíocht; treochtaí reatha; suíomh; taisteal; reiligiún; suíomh; sochaí ilchultúrtha; creidimh; dramhbhia; tionchar comhshaoil an táirgthe/orgánach; cad a thaitníonn/ nach dtaitníonn le daoine, aimsir, áisiúlacht; sceideal oibre; ailléirgí; aois; am; pacáistiú; srl.

Ceist 2

'Meastar go bhfuil an oistéapóróis ar suas le 300,000 duine in Éirinn.' (*www.irishosteoporosis.ie*)

(a) Déan cur síos ar an oistéapóróis agus pléigh an chúis a mbeadh an baol ann go dtiocfadh an riocht sin ar dhuine. (18 marc)

Cur síos ar 2 phointe @ 3 mharc (grádaithe 3:2:0)

riocht a fhágann go n-éiríonn na cnámha caol, scagach agus sobhriste;
éiríonn neart na gcnámh lag; briseann cnámha go héasca; cailltear airde;
staidiúir chromtha; pian cnáimhe/néaróige; srl.

4 chúis pléite @ 3 mharc (grádaithe 3:2:0)

méadaíonn an riosca le haois;
níos coitianta i mná (go háirithe mná iarmheanapásacha);
is féidir le stair teaghlaigh an riosca a mhéadú;
easpa cailciam; easpa vitimín D; fosfar;
d'fhéadfadh cailliúint mhór meáchain a bheith ina chúis le mais chnámh a chailleadh freisin;
cuireann easpa aclaíocht meáchain le lagú cnámh;
méadaíonn cineálacha áirithe míchumas an riosca - mar gheall ar neamhghníomhaíocht; srl.

(b) Tabhair breac-chuntas ar na tosca a théann i bhfeidhm ar ionsú cailciam sa chorp.

(15 mharc)

5 phointe @ 3 mharc (grádaithe 3:2:1:0)

***Cuidítear** le Vitimín D; fosfar; próitéin; timpeallacht aigéadach; vitimín C; paratórmón hormón; éastraigin hormón; lachtós i mbainne; Vitimín B/B12 srl.*
***Cuirtear bac** ar thainnin; barraíocht snáithín cothaithe; barraíocht saille; barraíocht próitéine; aigéad fíteach; aigéad ocsalach; barraíocht alcóil; caitheamh tobac; nicitín; neamhoird cothaithe m.sh. galar céiliach; caiféin; drugaí; barraíocht Vitimín A; barraíocht Vitimín K; barraíocht sóidiam/salann; sulfar; aigéad fosfarach; srl.*

(c) Tabhair cuntas mionsonraithe ar tháirgeadh cáise. (17 marc)
Déan tagairt dóibh seo a leanas

- céimeanna sa táirgeadh **6 phointe @ 2 mharc (grádaithe 2:1:0)**
- pacáistiú agus lipéadú **pacáistiú 2 phointe @ 1 mharc (grádaithe 1:0)**
  lipéadú 3 phointe @ 1 mharc (grádaithe 1:0)

***Céimeanna sa táirgeadh:** déantar bainne a phaistéara, (cáiseanna amha a dhéantar as bainne neamhphaistéartha)*
*cuirtear cultúr de **bhaictéir aigéid lachtaigh/** fínéagar leis; homaiginithe;*
athraíonn lachtós (siúcra bainne) go haigéad lachtach a chuireann blas leis agus a ghníomhaíonn mar leasaitheach;
téitear bainne go 30°C;
*cuirtear **binid**/ (oibreán gruthaithe leis – tá an einsím binide ann a théachtann próitéin (cáiséinigin go cáiséin); scarann an meascán ina ghruthanna (soladacha) agus meadhg (leachtach); draenáiltear an meadhg;*
gearrtar na gruthanna chun níos mó meidhg a scaoileadh;

téitear na gruthanna go 35-40°C chun níos mó meadhg a fháscadh amach agus an raimhre cheart a bhaint amach (scalladh); gearrtar gruthanna ina mbloic agus carntar iad ar mhullach chéile chun an meadhg a dhraenáil go hiomlán (céadarú); gearrtar na bloic; cuirtear 2% salainn leis ar mhaithe le blas agus le caomhnú;
cuirtear gruthanna saillte i múnlaí agus brúitear iad;
is féidir na múnlaí a spraeáil le huisce te chun craiceann cosanta a chruthú;
baintear an cháis as an múnla;
déantar sonraí/dáta an táirgthe a stampáil ar chraiceann na cáise;
stóráiltear í ar feadh 3-12 mhí le go n-aibíonn sí;
déantar an cháis a ghrádú; a mheá i gcodanna; srl.
***Pacáistiú**: folúsphacáilte i bpolaitéin; mála plaisteach zipghlasála; páipéar céirithe; tobáin phlaisteacha; boscaí adhmaid; scragaill stáin; srl.*
***Lipéadú:** cineál; branda; cainníocht; eolas cothaitheach; dáta stampáilte; srl.*

Ceist 3

'Tá sé de cheart ag gach duine bia sábháilte a ithe.' (*www.fsai.ie*)

(a) Sainaithin baictéar nimhithe bia **amháin** a ndearna tú staidéar air agus tabhair cuntas mionsonraithe air.
I gcás an bhaictéir a shainaithin tú, déan tagairt dóibh seo a leanas: (18 marc)

Ainm an bhaictéir **1 @ 2 mharc (grádaithe 2:1:0)**

- foinse **1 @ 2 mharc (grádaithe 2:1:0)**
- bianna ardriosca **2 @ 2 mharc (grádaithe 2:1:0)**
- tosca a théann i bhfeidhm ar fhás **3 @ 2 mharc (grádaithe 2:1:0)**
- siomptóim an nimhithe bia. **2 @ 2 mharc (grádaithe 2:1:0)**

Aithin Ainm @ 2 mharc	***1 fhoinse @ 2 mharc***	***2 bhia ardriosca @ 2 mharc***	***3 thoisc a théann i bhfeidhm ar fhás @ 2 mharc***	***2 chomhartha @ 2 mharc***
Salmonella	*stéigeacha/eisfhearadh an duine, ainmhithe nó éan; uisce truaillithe; lámha nach bhfuil nite; srl.*	*feoil amh nó ghannchócaráilte; iasc amh nó gannchócaráilte; éineoil amh nó ghannchócaráilte; uibheacha amha nó gannchócaráilte; táirgí déiríochta neamhphaistéartha; srl.*	*Bia: sapraifíteach nó seadánach; srl. Teocht: méisifileach 37°C (optamach); srl. Taise: leacht; srl. Ocsaigin: acmhainneach; pH: neodrach; srl. Am: teastaíonn am; srl.*	*buinneach; samhnas; cur amach; pian bhoilg; d'fhéadfadh fiabhras a bheith ag gabháil leis; srl.*
Listéire	*bianna neamhchócaráilte; bianna cócaráilte-fuaraithe; bianna nach bhfuil téite go teocht ard go leor; ithir; dramhaíl daoine agus ainmhithe; srl.*	*cáis bhog; pâté; bainne neamhphaistéartha, cáis; feoil amh nó feoil ghannchócaráilte; sailéid réamhullmhaithe; bianna cócaráilte-fuaraithe; srl.*	*Bia: sapraifíteach nó seadánach; srl. Teocht: méisifileach 30°C, (optamach) sícrifileach 5-20°C; srl. Taise: leacht; srl. Ocsaigin: acmhainneach; pH: neodrach, beagán aigéadach; srl. Am: teastaíonn am; srl.*	*buinneach; samhnas; cur amach; matáin thinne; trithí; crithfhuacht; meiningíteas i linbh; breith anabaí; breitheanna roimh am; srl.*
E. coli	*stéigeacha/eisfhearadh an duine, ainmhithe nó éan; uisce truaillithe; lámha nach bhfuil nite, srl.*	*feolta amha; feolta gannchócaráilte; bainne agus cáis neamhphaistéartha; iasc deataithe; glasraí a níodh in uisce éillithe; srl.*	*Bia: sapraifíteach nó seadánach; srl. Teocht: méisifileach 30-40°C (optamach); srl. Taise: leacht; srl. Ocsaigin: aeróbach; srl. pH: neodrach; srl. Am: teastaíonn am; srl.*	*buinneach; samhnas; cur amach; pianta boilg; fiabhras; cliseadh duánach; bás srl;*
Clostridium botulinum	*ithir; ábhar lofa; lámha nach bhfuil nite; stéigeacha muc; faecas daoine agus ainmhithe; srl.*	*bainne, cáis, iógart neamhphaistéartha; próiseáil lochtach bianna stánaithe íseal-aigéid; bianna folúsphacáilte; iasc deataithe; piobair chili; srl.*	*Bia: sapraifíteach nó seadánach; srl. Teocht: méisifileach 30-37°C (optamach); srl. Taise: leacht; srl. Ocsaigin: aeróbach; srl. pH: 4-6 nó níos airde; srl. Am: teastaíonn am; srl.*	*buinneach; samhnas; cur amach; caint tachta; radharc dúbailte; pairilis na scornaí; meadhrán; is féidir bás a bheith mar thoradh air srl.*

Stafalacocas órga	*srón, scornach; ionfhabhtuithe craicinn; lámha nach bhfuil nite; srl.*	*bainne agus cáis neamhphaistéartha; feoil fhuar slisnithe; srl.*	*Bia: sapraifíteach nó seadánach;* *Teocht: méisifileach 30-40°C; srl.* *Taise: leacht; srl.* *Ocsaigin: acmhainneach;* *pH: neodrach; srl.* *Am: teastaíonn am; srl.*	*buinneach; samhnas; cur amach; pianta boilg; fiabhras; srl.*

Clostridium perfringens; Campalabaictéar; srl.

(b) Pléigh an tábhacht a bhaineann le bia a stóráil i gceart agus le modhanna cócaireachta/atéimh lena chinntiú go bhfuil bia sábháilte lena ithe.

(20 marc)

4 phointe @ 5 mharc (grádaithe 5:3:0)
1 phointe má dhéantar tagairt do stóráil; 1 phointe má dhéantar tagairt do chócaráil/aththéamh agus 2 cheann eile

Stóráil *clúdaítear bianna; cuir bianna somheatacha sa chuisneoir idir 2°C agus 5°C;*
stóráil feoil/éineoil amh faoi/ar shiúl ó tháirgí bruite;
ná pacáil barraíocht sa chuisneoir;
lig do bhianna fuarú sula gcuirtear sa chuisneoir iad;
déanann bianna ullmhaithe a fhuarú agus a reo go tapa láithreach;
déan iad a reo ag -25°C; stóráil bianna reoite ag -18°C;
ná hathreoigh bianna coscartha choíche;
stóráil bianna teo ag teochtaí os cionn 65°C; srl.
Cócaráil/atéamh *déan bianna reoite a dhíreo go hiomlán sa chuisneoir sula ndéantar iad a chócaráil;*
cócaráil hailt mhóra feola agus éineola go maith;
tiontaigh na bianna le linn cócarála;
úsáid amanna cócarála agus teochtaí cearta;
riar bianna cócaráilte láithreach;
ba chóir atéamh a dhéanamh go tapa ag teochtaí os cionn 100°C;
measc bianna leachtacha ardriosca .i. stobhach agus súlach lena chinntiú go ndéantar iad a atéamh go hiomlán; ná atéamh bia ach uair amháin; srl

(c) Déan cur síos ar an gcosaint a sholáthraíonn na Comhphobail Eorpacha do thomhaltóirí Rialacháin maidir le Sláinteachas Earraí Bia, 2006 (leasaithe 2009 agus 2010).

(12 mharc)

3 phointe @ 4 mharc (grádaithe 4:2:0)

pléitear na caighdeáin ghinearálta sláinteachais a gcaithfidh áitribh bhia cloí leo;
ceanglaítear go mbeidh córas bainistíochta sábháilteachta bia ann m.sh. AGPRC;
ceanglaítear go gcuirfear oiliúint ar gach ball foirne maidir le sláinteachas bia m.sh. oiliúint AGPRC;
ceanglaítear go mbeidh córas bainistíochta sábháilteachta bia ann a gcloífear leis m.sh. nósanna imeachta AGPRC; ceadaítear orduithe dúnta a eisiúint chuig áitreabh bia i gcás ina bhfuil bagairt láithreach ann don tsláinte phoiblí;
ceadaítear bia mí-oiriúnach a scriosadh má bhíonn riosca láithreach ann don tsláinte phoiblí;
clárú ar áitreabh ina n-ullmhaítear/ dtáirgtear bia; srl

Ceist 4
Bíonn tionchar ag iompraíocht tomhaltóirí ar an gcomhshaol.

(a) Pléigh an chaoi ar féidir le tomhaltóirí a bheith freagrach ó thaobh an chomhshaoil de agus fearais tí á roghnú agus á n-úsáid acu, agus nuair a fhaightear réidh leo.

(16 mharc)

4 phointe @ 4 mharc (grádaithe 4:2:0)
1 phointe ar gach ceann agus 1 cheann eile

Roghnú *seiceáil an rátáil éifeachtúlachta fuinnimh; roghnaigh éicea-níochán/níochán uisce laghdaithe/níochán ar theocht íseal;*
méid ceart do riachtanais; féin-díreoite; micreathonnáin/aerfriochtáin mar mhalairt ar oigheann; roghnaigh brandaí atá aitheanta as saolré níos faide/atá deartha ionas gur féidir iad a dheisiú; seachain fearais atá róphacáistithe; srl.
Ag úsáid *timthriallta tíosacha/níocháin ar theocht íseal; cinntigh go bhfuil na lóid níocháin lán; múch an mód fuireachais; seachain an cuisneoir a róphacáil; coinnigh doras an chuisneora dúnta; fuaraigh bia sula gcuirfear isteach sa chuisneoir/reoiteoir é; roghnaigh micreathonnáin/aerfhriochtáin in ionad oighinn; srl.*
Diúscairt *Ionaid athchúrsála; leis an treoir maidir le WEEE, is féidir le tomhaltóirí trealamh leictreach agus leictreonach tí a fhágáil ar ais saor in aisce, ag ionaid mhiondíola nó ag pointí bailithe údaraithe eile; bí an-chúramach agus fearais cuisniúcháin á ndiúscairt; srl.*

(b) Leag amach sonraí staidéir a rinne tú ar fhearas cuisniúcháin **amháin**. (22 marc)
Déan tagairt dóibh seo a leanas:

- prionsabal oibre **5 phointe @ 3 mharc (grádaithe 3:2:1:0)**
  glac le hainm an fhearais cuisniúcháin **@ 1 mharc**

Glac leis na pointí **Trom + 2 phointe eile**
*tá mótar ceangailte le **comhbhrúiteoir** a fhórsálann cuisneán gásach (freon 12, srl.) isteach sa chomhdhlúthadán;*
*sa **chomhdhlúthadán**, fuaraíonn an cuisneán agus athraíonn sé go leacht; eití fuaraithe;*
*téann an cuisneán leachtach isteach sa **ghalaitheoir** áit a n-athraíonn sé go gás;*
tarraingíonn sé sin teas ón taobh istigh den chuisneoir;
filleann an cuisneán gásach ar an gcomhbhrúiteoir agus tosaíonn an timthriall arís;
dícheanglaíonn an teirmeastat an mótar nuair a bhíonn teocht an chuisneora idir 1 agus 4°C;
Glac le léaráid atá lipéadaithe go soiléir

- gnéithe nua-aimseartha. **3 phointe @ 2 mharc (grádaithe 2:1:0)**

dáileoir deochanna fuaraithe; seilfeanna ar a bhfuil geata le haghaidh coimeádáin arda; múnlaí uibhe; tarraiceáin;
doras cuisneora comhtháite; taispeáint dhigiteach teochta;
gléas déanta oighir inmheánach nó seachtrach; cuisniú criosaithe;
díreo uathoibríoch; cuisneoirí saor ó shioc;
socruithe mearfhuaraithe; bratuithe frithbhaictéaracha;
Soilsiú LED; aláram dorais oscailte;
tarraiceáin rialaithe taise; íonú aeir;
gnéithe/teicneolaíocht cuisneora chliste; srl.

(c) Mínigh an chaoi a dtugann an tAcht um Dhíol Earraí agus Soláthar Seirbhísí, 1980 cosaint do thomhaltóirí nuair atá táirgí leictreacha á gceannach acu. (12 mharc)

3 phointe @ 4 mharc (grádaithe 4:2:0)

déileáiltear san acht le ráthaíochtaí; déileáiltear le fógraí i siopaí;
caithfidh earraí a bheith oiriúnach don aidhm atá beartaithe dóibh; caithfidh earraí a bheith ar cháilíocht indíoltachta;
caithfidh earraí a bheith mar a gcuirtear síos orthu; caithfidh earraí a bheith ag teacht leis an sampla atá ar taispeáint; caithfidh siad a bheith réasúnta buan; cuirtear sásamh ar fáil do thomhaltóirí – deisiú, athsholáthar nó aisíocaíocht;
conradh ceangailteach ó thaobh an dlí de idir an ceannaitheoir agus an díoltóir nuair a cheannaítear táirge; srl.

Ceist 5
Tá ról lárnach ag an teaghlach sa tsochaí agus bíonn sé i gcónaí ag dul in oiriúint d'athruithe.

(a) Tabhair cuntas ar fhorbairt stairiúil an teaghlaigh in Éirinn ó lár an fhichiú haois go dtí an lá atá inniu ann. (20 marc)

4 phointe @ 5 mharc (grádaithe 5:3:0)

struchtúr teaghlaigh; méid teaghlaigh; suíomh; róil thuismitheoirí; caighdeán maireachtála; pósadh; ioncam; caidrimh teaghlaigh; tacaíochtaí stáit; cumarsáid; cúram leanaí; oideachas; comhionannas inscne; tionchar an reiligiúin; básmhaireacht leanaí; teicneolaíocht; srl.

(b) Déan cur síos ar **thrí** phríomhfheidhm atá ag an teaghlach sa tsochaí chomhaimseartha agus tabhair breac-chuntas ar an gcaoi a dtugann an Stát tacaíocht don teaghlach i gcás gach ceann de na feidhmeanna sin. (18 marc)

3 fheidhm agus tacaíocht stáit ghaolmhar @ 6 mharc (grádaithe 6:5:4:3:2:1:0)

Cothú, tógáil, feidhm mhothúchánach *tugann an teaghlach aire d'fhorbairt mhothúchánach agus shíceolaíoch linbh; soláthraíonn sé dearbhú, spreagadh, grá agus slándáil; cuidíonn sé leis an leanbh pearsantacht stuama a fhorbairt i dtimpeallacht shábháilte, shlán agus ghrámhar; srl.*
Tacaíocht stáit *cúrsaí tuismitheoireachta; seirbhísí síceolaíochta; srl.*
Feidhm eacnamaíoch *oibríonn daoine fásta sa teaghlach chun airgead a thuilleamh chun soláthar a dhéanamh do chleithiúnaithe; srl.*
Tacaíocht stáit *íocaíochtaí leasa shóisialaigh; cártaí leighis; soláthar béilí do scoláirí i scoileanna DEIS; Scéim Leabhar Scoile; srl.*
Feidhm oideachais/intleachtúil *tacaíonn sí le hoideachas stáit leanaí trí mhaoirseacht a dhéanamh ar obair bhaile agus rannpháirtíocht leanaí sa scoil a spreagadh; soláthraítear timpeallacht bhaile spreagúil; srl.*
Tacaíocht stáit *scolaíocht fhoirmiúil; tacaíochtaí do scoláirí a bhfuil riachtanais bhreise acu; socruithe le haghaidh scrúduithe stáit; Scéim um Chúram agus Oideachas Luath-Óige (ECCE); Scéim Leabhar Scoile i mbunscoileanna agus i meánscoileanna; srl.*
Feidhm shóisialaithe *is é an teaghlach an príomhionad le haghaidh sóisialaithe; cuireann sé an leanbh ar an eolas faoi chreideamh, cultúr, teanga, noirm, traidisiúin, luachanna na sochaí ina maireann sé/sí; gníomhaire rialaithe shóisialta trína thaispeáint don leanbh cad is iompar inghlactha agus cad is iompar do-ghlactha ann; srl.*
Tacaíocht stáit *tugtar tacaíocht i scolaíocht fhoirmiúil trí OSPS agus an curaclam ceilte; srl.*
Feidhm chosanta *cosnaíonn an teaghlach baill leochaileacha agus tugann sé aire dóibh - leanaí óga, daoine scothaosta agus daoine a bhfuil riachtanais bhreise acu;*
Tacaíocht stáit *íocaíochtaí leasa shóisialaigh; fostaíonn FSS altraí sláinte poiblí chun scrúduithe forbraíochta a dhéanamh ar gach leanbh; reáchtálann FSS Cláir Máithreacha Pobail; féadfaidh oibrithe sóisialta ó Tusla cúnamh a thairiscint do theaghlaigh; féadfar leanaí a chur i gcúram altrama; soláthar cártaí leighis; srl.*
Feidhm fhisiceach *soláthraíonn sé do na bunriachtanais fhisiceacha; srl.*
Tacaíocht stáit *íocaíochtaí leasa shóisialaigh; cúram dochtúra teaghlaigh saor in aisce; béilí scoile; srl.*

(c) Pléigh ról na seantuismitheoirí/na mball teaghlaigh atá níos sine i saol an teaghlaigh nua-aimseartha. (12 mharc)

3 phointe @ 4 mharc (grádaithe 4:2:0)

is féidir leo tacaíocht a sholáthar trí aire a thabhairt do leanaí;
múineann siad meas ar an nglúin níos sine do dhaoine óga ar bhealach indíreach go minic;
is féidir leo tacaíocht mhothúchánach iontach a thabhairt do leanaí agus do gharpháistí- d'fhéadfadh caidreamh níos éasca a bheith acu leo;
cúnamh airgeadais a sholáthar;
traidisiúin agus scileanna saoil a thabhairt ar aghaidh;
is féidir leo a bheith ina n-eiseamláirí dearfacha dá ngarpháistí;
d'fhéadfadh athrú teacht ar an ról de réir mar a théann seantuismitheoirí in aois – d'fhéadfadh sé go mbeadh níos mó cúraim agus tacaíocht airgeadais de dhíth orthu; srl.

Roinn C 40 nó 80 marc

Freagair ceist **amháin** ar ábhar roghnach nó Ceist 4 (croí-ábhar) ar a n-áirítear **cuid (a)** agus **cuid (b) nó cuid (c)**.
Má chuir tú isteach obair chúrsa i *dTeicstílí, Faisean agus Dearadh* le haghaidh an scrúdaithe, ní cheadaítear duit ach Ceist 2 as an roinn seo a fhreagairt.
Scríobh do fhreagra sa fhreagarleabhar ina bhfuil **Roinn A**.

Ábhar Roghnach 1 – Dearadh agus Bainistíocht Tí – 80 marc

Ní mór d'iarrthóirí a roghnaíonn an t-ábhar roghnach seo **1(a)** agus **1(b) nó 1(c)** a fhreagairt.

1.(a) Meastar gurb í an chistin croílár an tí.

(i) Pléigh na tosca a imríonn tionchar ar dhearadh na cistine/an tseomra bia.
Déan tagairt dóibh seo a leanas:
- méid agus cúinsí an teaghlaigh
- eirgeanamaíocht
- feasacht comhshaoil (16 mharc)

4 phointe @ 4 mharc (grádaithe 4:2:0)
1 phointe ar gach ceannteideal agus 1 phointe eile

méid agus cúinsí an teaghlaigh *méid an teaghlaigh; céim an teaghlaigh; riachtanais daoine aonair sa teaghlach; riachtanais bhreise; tosca fostaíochta/sealobair/obair pháirtaimseartha; srl.*

eirgeanamaíocht *leagan amach troscáin chun go mbeidh daoine ábalta bogadh go héasca; triantán oibre; seicheamh oibre; criosú limistéar oibre; stóráil trealaimh/deilf etc.; airde cheart dromchlaí oibre/cuntar/stól ard/táblaí/cathaoireacha; dromchlaí/ábhair atá furasta a ghlanadh; srl.*

feasacht timpeallachta *tionchar na n-ábhar a úsáidtear ar an timpeallacht; táirge a chruthú; ag baint úsáid as táirgí; táirgí a chur de láimh; bunús na n-ábhar; inbhuanaitheacht; athúsáid; athchúrsáil; athearraíocht; srl.*

(ii) Tabhair breac-chuntas ar na prionsabail ba chóir a chur san áireamh nuair atá córas soilsithe á phleanáil le haghaidh cistine/seomra bia.
(16 mharc)

4 phointe @ 4 mharc (grádaithe 4:2:0)

solas nádúrtha a ionchorprú ag céim na pleanála/tógála; feidhmeanna an tseomra; gné - aghaidh ó thuaidh/ó dheas; soilsiú tascanna; soilsiú ginearálta; soilsiú aicinn; sábháilteacht; éifeachtúlacht fuinnimh; aeistéitic; srl.

(iii) Mínigh bunphrionsabal an aeraithe agus tabhair breac-chuntas ar an tionchar a bhíonn ag droch-aerú i gcistin/seomra bia. (18 marc)

3 phointe maidir le bunphrionsabal an aeraithe @ 3 mharc (grádaithe 3:2:0)

leathnú teirmeach; téitear an t-aer, leathnaíonn agus ardaíonn an t-aer; suiteáiltear asraonta aeraithe go hard ar bhallaí; baintear aer te, stálaithe; tarraingítear aer úr, fuar isteach níos ísle thíos; cruthaítear sruth comhiompair; malartú aeir; srl.

3 éifeacht a bhaineann le haerú neamhleor @ 3 mharc (grádaithe 3:2:0)

maireann bolaithe; comhdhlúthú; fás múscán; taise; urláir shleamhaine; méadú ar theocht an tseomra; carnadh dé-ocsaíde carbóin; carnadh aonocsaíde carbóin; srl.

agus

1.(b) Freastalaíonn tithíocht mhaith ar fholláine fhisiciúil, shóisialta agus mhothúchánach na ndaoine a chónaíonn inti.

(i) Tabhair breac-chuntas ar na riachtanais tithíochta a theastaíonn chun freastal ar riachtanais gach ceann de na grúpaí daoine seo a leanas:

- teaghlaigh ina bhfuil leanaí atá ag freastal ar scoil
- daoine faoi mhíchumas. (18 marc)

6 phointe @ 3 mharc (grádaithe 3:2:0)

2 phointe ar gach ceann agus aon 2 cheann eile

teaghlaigh ina bhfuil leanaí atá ag freastal ar scoil *cistin dea-fheistithe, aeráilte, soilsithe go maith agus fhairsing; dóthain seomraí leapa; dóthain stórála; dóthain seomraí folctha; seomra suí ilchuspóireach; seomra súgartha in aice leis an gcistin; geata staighre; gairdín iata sábháilte; bothán/garáiste gairdín; gar do shiopaí áitiúla, scoil, áiseanna cúraim leanaí, páirceanna, iompar poiblí; srl.*

daoine faoi mhíchumas *dlúthchóiríocht aon urláir; rampaí a thugann rochtain ar an teach; doirse leathana; modh sábháilte agus éifeachtach chun teach a théamh; cuntair oibre cistine níos ísle; ardaitheoir cathaoireacha feistithe de na staighrí; ráillí láimhe más gá; córais slándála/aláraim scaoill; leibhéil soilsithe inchoigeartaithe; spásanna céadfacha; leibhéal ardaithe leithris; suíochán cithfholcadáin; urláir neamhsciorracha; soilsiú maith ar chéimeanna/staighrí; gar do shaoráidí/siopaí/leabharlanna áitiúla; sciath-thithíocht; srl.*

(ii) Pléigh an soláthar de thithíocht shóisialta in Éirinn. (12 mharc)

3 phointe @ 4 mharc (grádaithe 4:2:0)

is iad údaráis áitiúla príomhsholáthraithe na tithíochta sóisialta;
tá tithíocht shóisialta ar fáil do dhaoine nach bhfuil sé ar a n-acmhainn teach a cheannach nó cóiríocht a fháil ar cíos go príobháideach;
leithdháiltear tithíocht shóisialta de réir incháilitheacht agus riachtanais daoine;
is féidir tacaíocht tithíochta a sholáthar trí

tionóntacht ar cíos i réadmhaoin atá faoi úinéireacht an údaráis áitiúil;
tionóntacht ar cíos ar feadh 10-20 bliain ó údarás áitiúil nó ó chomhlacht ceadaithe tithíochta;
Íocaíocht cúnaimh tithíochta (ÍCT);
Scéim Cóiríochta Cíosa (SCC);
tionóntacht ar cíos i réadmhaoin faoi úinéireacht comhlacht ceadaithe tithíochta;

cuireann comhlachtaí tithíochta ceadaithe neamhspleácha neamhbhrabúis m.sh. Safe-Home Ireland tithíocht ar fáil dóibh siúd atá ceadaithe i gcomhair tacaíocht tithíochta sóisialta freisin;
cóiríocht shonrach do dhaoine gan dídean; daoine scothaosta; baill den phobal taistealaithe;
is féidir tithe údaráis áitiúil a oiriúnú chun freastal ar riachtanais shonracha teaghlaigh;
tá deontais ar fáil chun inrochtaineacht tithe príobháideacha a mhéadú do dhaoine a bhfuil daoine scothaosta /daoine a bhfuil riachtanais bhreise acu sa teaghlach; srl.

nó

1.(c) 'Úsáideann Éireannaigh 133 lítear uisce an duine gach lá ar an meán.' (*www.greenhome.ie*)

(i) Déan cur síos ar an gcóras uisce fhuair i dteach. (15 mharc)

5 phointe @ 3 mharc (grádaithe 3:2:0)

tugann an príomhphíopa an t-uisce chuig an gceantar;
nascann píopa seirbhíse an príomhphíopa leis an teach;
sa teach, bíonn an píopa seirbhíse ceangailte leis an doirteal cistine de ghnáth;
le buacaire is féidir an soláthar uisce a chasadh as;
soláthraíonn an príomhphíopa ardaitheach uisce fuar don umar stórála san áiléar;
teastaíonn caidéal leictreach chun na críche sin i dtithe áirithe;
cuirtear an t-umar stórála a bhfuil toilleadh 230 lítear ann san áiléar ionas go mbeidh sé ard go leor chun brú a chruthú chun an córas a fhothú;
téann píopa amach ón umar stórála chun uisce fuar a sholáthar do sconnaí an tseomra folctha agus na leithris ar fud an tí;
rialaíonn comhla liathróide taobh istigh den umar stórála leibhéal an uisce agus stopann sé an sreabhadh nuair a shroichtear leibhéal áirithe;
suiteáiltear píobán forsceite ionas nach bhforsceithfidh an t-umar;
ba chóir don umar stórála a bheith inslithe agus clúdaithe;
níl uisce ón umar stórála oiriúnach le hól; srl.
Glac le léaráid atá lipéadaithe go maith

(ii) Ceap sraith straitéisí éagsúla lena chinntiú go ndéantar uisce an teaghlaigh a bhainistiú ar bhealach atá éifeachtúil ó thaobh fuinnimh de agus inbhuanaithe san áit chónaithe. (15 mharc)

5 phointe @ 3 mharc (grádaithe 3:2:0)

suiteáil amadóir ar an tumthéitheoir leictreach ionas nach gcuirfear leictreachas amú;
suiteáil painéil ghréine chun an t-uisce a théamh; an sorcóir uisce the a insliú;
deisigh sconnaí atá ag sceitheadh; ná nigh earraí faoi sconna atá ag rith;
suiteáil sconnaí braiteora; leithris dé-shruthlaithe; gléasanna díláithriúcháin sistéal;
ná húsáid cithfholcadáin chumhachta; úsáid sconnaí/sconnaí cithfholcadáin éiceolaíocha/aerthóra;
glac cithfholcadh in ionad folcadáin; glac cithfholcadáin níos gairide;
bailigh uisce báistí le húsáid sa teach; úsáid uisce liath; srl.

Ábhar Roghnach 2 – Teicstílí, Faisean agus Dearadh – 40 marc

Ní mór d’iarrthóirí a roghnaíonn an t-ábhar roghnach seo **2(a) agus 2(b) nó 2(c)** a fhreagairt.

2.(a) Is príomhbhall éadaigh é bléasar i rogha éadaí duine.

(*www.pinterest.com*)

(i) Déan measúnú ar dhearadh na bhfeisteas a thaispeántar thuas.
Déan tagairt dóibh seo a leanas:

- dearadh
- compord
- tarraingt aeistéitiúil.

(15 mharc)

3 phointe @ 5 mharc (grádaithe 5:3:0)
tagairt amháin do gach feisteas agus 1 eile

dearadh *scéim dathanna codarsnachta; scéim dathanna monacrómatacha; mionsonra maisiúcháin ar léine-T; is féidir le bríste géine ar a bhfuil cosa leathana cuma níos gairide a chur ar na cosa; cuireann mála béim ar an dearadh; fáinní cluaise fada; srl.*
compord *bog; coinneofar an cruth; ní chuirfear filltíní sna bríste géine; oiriúnach d'aimsir the agus fhuar; pócaí sna bríste géine agus i mbléasair; feistiú scaoilte; buataisí; bróga reatha; srl.*
mealltacht aeistéitiúil *taitníonn siad le daoine óga atá faiseanta; is féidir iad a chaitheamh ag an obair agus le linn am saor; feistiú struchtúrtha; cuma shlachtmhar orthu ach ní róghléasta; tá sé éasca bogadh i mbrístí géine; pócaí i mbrístí géine, is féidir rudaí a choinneáil i mbléasar; srl.*

(ii) Ainmnigh prionsabal dearaidh **amháin** agus mínigh conas a léirítear é i gceachtar den dá fheisteas thuas. (10 marc)

Ainmnigh prionsabal oibre 1 phointe @ 4 mharc (grádaithe 4:0)
Conas a léirítear é in aon cheann de na héadaí 2 phointe @ 3 mharc (grádaithe 3:2:0)

Cothromaíocht *oibríonn dathanna na n-éadaí go maith le chéile; piocann an mála láimhe dathanna sna fáinní cluaise suas; ní bhíonn an bléasar rómhór do cheachtar ceann de na feistis; srl.*
Béim *bléasar de dhathanna éagsúla; buataisí/bróga de dhathanna éagsúla; maisiú ar t-léine; t-léine bhán fir; crios; mála láimhe; fáinní cluaise; srl.*
Coibhneas *níl an bléasar rómhór ar cheachtar ceann de na feistis; ní an mála láimhe rómhór; srl.*
Rithim *dath an mhála láimhe ar na fáinní cluaise freisin; dúghorm leantach i mbrístí géine agus bléasair fir; stiallacha dúghorma ar bhróga fir; srl.*

agus

2.(b) Le tástálacha feidhmíochta, tomhaistear sraith uathúil na dtréithe atá ag fabraic.

(i) Ainmnigh **dhá** thástáil feidhmíochta is féidir a dhéanamh ar fhabraicí agus mínigh an nós imeachta atá i gceist le ceann **amháin** de na tástálacha atá ainmnithe agat a chur i gcrích.

(15 mharc)

2 thástáil feidhmíochta ainmnithe @ 3 mharc (grádaithe 3:2:0)
gnáthamh a bhí i gceist 3 phointe @ 3 mharc (grádaithe 3:2:0)

tástáil friotaíochta scrábtha *sín an fhabraic trasna an bhloic adhmaid; cuimil an fhabraic go láidir ar feadh cúpla nóiméad le slíogart, déan an gnáthamh arís leis na samplaí fabraice atá fágtha; breathnaigh ar na fabraicí éagsúla ag baint úsáid as scála cúig phointe lena gcumas seasamh in aghaidh ghníomh an tslíogairt ar a ndromchla; srl.*
tástáil airíonna inslithe *líon an feadán tástála gloine le huisce atá téite go dtí an teocht shocraithe; tá teirmiméadar san fheadán tástála; taifead an teocht i ndiaidh 5-10 nóiméad agus taifead ráta na titime teochta; fill an fhabraic atá á tástáil timpeall an fheadáin tástála le banda rubair; déan an gnáthamh thuas arís, srl.*
tástáil sínidh agus leaisteachais *breac síos fad an tsampla fabraice ar pháipéar graif; croch na stiallacha fabraice atá meáite ag ceann amháin i gcoinne bileog páipéir graif atá greamaithe de phíosa adhmaid; marcáil an suíomh is faide inar shín an fhabraic ar dtús; fág ar feadh lá amháin é, bain na meáchain agus féach an bhfillfidh na samplaí fabraice ar a bhfaid bhunaidh; srl.*
tástáil friotaíochta roc *roc píosa fabraice go teann i ndorn dúnta; coinnigh ar feadh 1 nóiméad; breathnaigh freagairt na fabraice nuair a scaoiltear as an dorn dúnta é agus nuair a bhaintear na roic as; ceap scála cúig phointe chun friotaíocht roc de líon samplaí fabraice a chur i gcomparáid le chéile; srl.*
tástáil in-niteachta *smálaigh líon samplaí fabraice ar an mbealach céanna; gearr gach sampla den mhéid chéanna go díreach; coinnigh sampla amháin mar rialú; ag baint úsáid as teochtaí éagsúla, ach an méid céanna glantach, gníomh agus am níocháin, nigh na samplaí fabraice éagsúla; nuair a bheidh siad tirim, déan comparáid idir na samplaí agus an sampla rialaithe maidir le síneadh, crapadh, buaine datha, roic; srl.*
tástáil buaine datha *tum samplaí d'fhabraicí le dathanna láidre i mbáisín uisce gallúnaí astu féin; tabhair faoi deara an bhfuil aon dath ag sceitheadh ón sampla san uisce; tóg gach sampla as féin, cuir ar bharr bileog bhán é agus triomaigh le hiarann é; nuair a bheidh an sampla fabraice daite tirim, tabhair faoi deara an bhfuil aon dath fágtha ar an mbileog bhán; srl.*
tástáil ionsúcháin *gearr stiallacha d'fhabraicí éagsúla ag cinntiú go bhfuil na stiallacha an fad céanna; ceangail stiallacha fabraice le miotal nó le barra adhmaid; cuir na stiallacha isteach i mbabhla uisce ionas go mbeidh na stiallacha ag teagmháil le dromchla an uisce; fág na samplaí ar feadh 5 nóiméad; bain na samplaí as an uisce agus tomhais cé chomh fada agus a thaistil an t-uisce suas gach stiall; srl.*
tástáil clúmhaigh agus dul i bhfostú *lipéadaigh samplaí fabraice; daingnigh páipéar gainimh ar bhloc adhmaid le bandaí rubair; ag baint úsáid as bloc páipéir gainimh, cuimil gach sampla fabraice an líon céanna uaireanta; déan comparáid idir na samplaí; srl.*
tástáil friotaíochta stróicthe *tóg gach sampla fabraice agus tarraing é leis d'fhonn an sampla a stróiceadh; tabhair faoi deara cad iad na samplaí a stróiceann go héasca agus cad iad na samplaí nach stróiceann; srl.*

tástáil friotaíochta uisce *gearr ciorcail fabraice 8cm ar trastomhas; fill gach ciorcal fabraice i gcón; cuir fabraic chónúil i dtonnadóir scagaire tirim ar sheastán agus a ceann i mbéal an fheadáin tástála; scaoil an méid céanna uisce isteach i ngach cón fabraice; taifead an t-am; i ndiaidh 1 uair an chloig, tomhais méid an uisce a d'imigh tríd an bhfabraic isteach sa fheadán tástála; srl.*
tástáil friotaíochta lasrach *gearr na samplaí fabraice i bpíosaí cothroma; cuir sampla fabraice amháin ar an sásar; coinnigh greim ar an sampla le tlúnna; las an sampla fabraice ag ceann amháin; breathnaigh an dóigh a ndónn an fhabraic; cuir an sampla ar an sásar agus scrúdaigh an luaithreach/an t-iarmhar atá fágtha nuair a mhúchann an lasair; srl.*

nó

2.(c) 'Tá aird á tarraingt ag dearthóirí na hÉireann orthu féin i saol an fhaisin idirnáisiúnta.' (*www.dcci.ie*)

(i) Tabhair breac-chuntas ar **thrí** thoisc a imríonn tionchar ar threochtaí faisin reatha.
(9 marc)

3 thionchar @ 3 mharc (grádaithe 3:2:0)

pearsana poiblí; ceiliúráin; tionchairí; tithe faisin agus dearthóirí;
saincheisteanna comhshaoil; tionchair damhsa; tionchair cheoil;
méadú ar thaisteal; tionchair chultúrtha; imeachtaí domhanda; srl.

(ii) Tabhair samplaí den chaoi ar féidir ball éadaigh a athchóiriú chun treocht reatha a léiriú.
(6 mharc)

2 phointe @ 3 mharc (grádaithe 3:2:0)

criosanna a chur leis; maisiúcháin a úsáid; fad brístí/sciortaí a athrú;
málaí a théann trasna na colainne a chur leis; sraitheanna; úsáid cosaintí gualainne; seaicéid a ghearradh;
bléasair a bhaint ó chéile; an dóigh a gcaitear éadaí a choigeartú - droim ar ais, sciorta mar ghúna;
cuma sheanchaite a chur ar bhrístí géine; dath éadaigh a athrú; srl.

Ábhar Roghnach 3 – Staidéar Sóisialta – 80 marc

Ní mór d'iarrthóirí a roghnaíonn an t-ábhar roghnach seo **3(a)** agus **3(b) nó 3(c)** a fhreagairt.

3.(a) Aithnítear gur cuid thábhachtach de shaol daoine í an obair.

(i) Pléigh an chaoi a bhfuil riachtanais oideachais mhéadaithe agus solúbthacht maidir le huaireanta oibre tar éis dul i bhfeidhm ar chúrsaí oibre in Éirinn.

(20 marc)

5 phointe @ 4 mharc (grádaithe 4:2:0)
2 phointe má dhéantar tagairt do riachtanais oideachais mhéadaithe,
2 phointe má dhéantar tagairt do sholúbthacht in uaireanta oibre agus 1 eile

*tá **méadú ar riachtanais oideachais** riachtanach mar gheall ar athrú ar struchtúr an tionscail; níos lú post ar fáil i dtionscail phríomhúla agus thánaisteacha; níos mó oibre ar fáil sa tionscal treasach; uasoiliúint mar ghné rialta den fhostaíocht; deiseanna laghdaithe do luathfhágálaithe scoile agus d'oibrithe neamhoilte; cuireann cúrsaí Springboard+ an Rialtais oiliúint ullmhachta don phost ar fáil; cáilíochtaí tríú leibhéal atá riachtanach do go leor post; aithníonn cuideachtaí ilnáisiúnta lucht saothair Éireannach dea-oilte; srl.*

***solúbthacht mhéadaithe in uaireanta oibre** fleisc-am; am téarma; comhroinnt poist; uaireanta oibre comhbhrúite; obair chumaisc/cianobair; saoire thuismitheoirí chun aire a thabhairt do leanbh faoi bhun 12 bliana d'aois agus faoi bhun 16 bliana d'aois i gcás breoiteachta/míchumais; sosanna gairme; uaireanta oibre laghdaithe; páirtaimseartha; méadú ar rannpháirtíocht na mban sa lucht saothair; srl.*

(ii) Déan anailís ar an gcaoi a mbíonn tionchar ag tosca intreacha agus ag tosca eistreacha ar mheon duine i leith na hoibre. (15 mharc)

3 phointe @ 5 mharc (grádaithe 5:3:0)
1 phointe ar gach ceann + 1 phointe eile

***sástacht oibre intreach** faightear pléisiúr nó sásamh óna obair féin a chríochnú seachas an gnóthachan airgeadais; má bhíonn an obair taitneamhach, sásúil agus má sholáthraíonn sí dúshláin leordhóthanacha d'oibrithe chun iad a choinneáil spreagtha, is gnách go mbíonn leibhéil níos airde féinmhuiníní ag oibrithe; bíonn siad bródúil as a gcuid oibre; bíonn mothúcháin dhearfacha acu nuair a dhéanann siad an obair; srl.*

***sástacht oibre eistreach** faightear í ó na sochair a bhaineann leis an bpost seachas an post féin; meastar gur leor an luach saothair a sholáthraítear (pá ard, carr cuideachta, bónais, árachas sláinte, am saoire; srl.) chun obair a dhéanamh a d'fhéadfadh a bheith athfhillteach agus gan sásamh; d'fhéadfadh leibhéil níos ísle féinmhuiníne a bheith ag na hoibrithe; b'fhéidir nach mbeadh siad chomh bródúil céanna as a gcuid oibre;*
b'fhéidir nach mbeadh an oiread céanna mothúchán dearfach acu nuair a dhéanann siad an obair; srl.

(iii) Ainmnigh rogha cúraim leanaí **amháin** a bhíonn ar fáil do thuismitheoirí atá ag obair agus déan an rogha sin a mheas. (15 mharc)

ainm na rogha cúraim leanaí @ 3 mharc (grádaithe 3:0)

feighlithe leanaí; au pair;
ionaid cúraim lae; ; crèche; naíolanna; grúpaí iarscoile;
Scoileanna Montessori; Naíonraí; srl.

meastóireacht ar an rogha cúraim leanaí
4 phointe @ 3 mharc (grádaithe 3:2:0)

suíomh; uaireanta oscailte; costas; timpeallacht shábháilte agus shláinteach; foireann iontaofa; gníomhaíochtaí atá ar fáil; cáilíochtaí agus taithí na foirne; cóimheas idir foireann agus leanaí; oiriúnacht d'aois an linbh; oiriúnacht do riachtanais an linbh; áisiúlacht; srl.

agus

3.(b) Baineann an duine aonair agus an teaghlach araon tairbhe as an bhfoghlaim ar feadh an tsaoil.

(i) Déan anailís ar na cúiseanna a bhfilleann daoine fásta ar an oideachas. (18 marc)

3 phointe @ 6 mharc (grádaithe 6:4:2:0)

cáilíochtaí a ghnóthú, uasoiliúint/athoiliúint a dhéanamh má tá siad dífhostaithe; cáilíochtaí/ionchais ardú céime a fheabhsú; forbairt ghairmiúil; coinneáil suas le dul chun cinn teicneolaíochta; scileanna litearthachta agus uimhearthachta a fhorbairt; sóisialú; féinsásamh; scíth a ligean; srl.

(ii) Déan cur síos ar an gcaoi ar bhfuil feabhsuithe i soláthar oideachais i ndiaidh tionchar a imirt ar shaol an teaghlaigh. (12 mharc)

3 phointe @ 4 mharc (grádaithe 4:2:0)

acmhainní méadaithe ar fáil do scoláirí a bhfuil riachtanais oideachais bhreise acu: - laghdaíonn sé an gá atá le tacaíocht phraiticiúil teaghlaigh a oiread agus is féidir;
mar gheall ar sholáthar oideachais saor in aisce, tá an t-oideachas inrochtana do chách - níos lú imní airgeadais do theaghlaigh ar ioncam níos ísle;
le cúnamh airgeadais don tríú leibhéal, tá é níos inrochtana - fanann leanaí óga fásta san oideachas ar feadh tréimhse níos faide;
freastalaíonn cúrsaí/cláir nua ar an dara leibhéal ar réimse cumas agus stíleanna foghlama - tugann sé deis do dhaoine óga foghlaim agus scileanna a fhorbairt ar bhealach níos éagsúla - níos lú struis sa bhaile;
mar gheall ar athruithe ar churaclaim, tá an t-oideachas níos ábhartha do chách - tá scoláirí níos dírithe ar scoil - níos lú dícheangail/níos lú daoine ag fágáil na scoile go luath agus níos lú gá le tuismitheoirí idirghabháil a dhéanamh;
tá níos mó rochtana ag daoine a bhfuil freagrachtaí tuismitheoireachta orthu ar oideachas/cúrsaí ar líne - méadú ar fhéinsásamh agus sástacht - rud a mbíonn rólchuspaí dearfacha i dteaghlaigh mar thoradh air;
nuair a fhanann baill teaghlaigh san oideachas ar feadh tréimhse níos faide - d'fhéadfadh caighdeán maireachtála níos fearr a bheith acu;
oideachas do dhaoine fásta agus oideachas athdheise ar fáil do thuismitheoirí - feabhsaítear caighdeáin mhaireachtála do theaghlaigh;
HEAR; DARE; deontas SUSI; Youthreach; VTOS, béilí scoile saor in aisce; scéim na leabhar; srl.

nó

3.(c) In 2023, bhí 559,850 duine beo bocht in Éirinn. Is leanaí os cionn 176,900 díobh.

(Ceartas Sóisialta Éireann, Samhain 2024)

(i) Déan plé ar na cúiseanna atá le bochtaineacht. I do fhreagra, déan tagairt do thimthriall na bochtaineachta. (18 marc)

3 phointe @ 6 mharc (grádaithe 6:4:2:0)

timthriall na bochtaineachta *is ann do bhochtaineacht le go leor glúnta anuas mar gheall ar rochtain theoranta ar acmhainní agus ar dheiseanna; méadú ar an gcostas maireachtála; méadú ar chostas tithíochta; ganntanas tithíochta sóisialta; méid teaghlaigh; teaghlaigh aontuismitheora; cúlú eacnamaíoch; dífhostaíocht; spleáchas ar íocaíochtaí leasa shóisialaigh; fadhbanna sóisialta; andúil; easpa oideachais; beartas sóisialta; gaiste bochtaineachta; srl.*

(ii) Déan idirdhealú idir **gach** ceann de na cineálacha bochtaineachta seo a leanas: (12mharc)

- bochtaineacht iomlán **2 phointe @ 3 mharc (grádaithe 3:2:0)**
- bochtaineacht choibhneasta. **2 phointe @ 3 mharc (grádaithe 3:2:0)**

dearbh-bhochtaineacht *gan dóthain ioncaim nó acmhainní le haghaidh caighdeán maireachtála réasúnta;*
b'fhéidir nach bhfuil daoine ábalta maireachtáil go fisiciúil mar gheall ar easpa bia, dídine, éadaí; rud a tharlaíonn go coitianta do daoine gan dídean; srl.
bochtaineacht choibhneasta *daoine atá ina gcónaí faoi bhun an chaighdeáin maireachtála bhunúsaigh a aithníonn an tsochaí;*
eisítear daoine ó pháirt a ghlacadh i ngníomhaíochtaí a mheastar iad mar ghnáthghníomhaíochtaí sa tsochaí;
tarlaíonn sé i dteaghlaigh ina bhfuil an t-ioncam faoi bhun na líne bochtaineachta; ioncam níos lú ná 60% den mheánioncam teaghlaigh; srl.

Ceist 4 – Croí-ábhar – 80 marc

Ní mór d'iarrthóirí a roghnaíonn an t-ábhar roghnach seo **4(a)** agus **4(b) nó 4(c)** a fhreagairt.

4.(a) Tá fáil ag tomhaltóirí in Éirinn ar fheoil agus ar tháirgí feola ardchaighdeáin ag pointí praghais a oireann dá mbuiséid.

(i) Pléigh an tábhacht chothaitheach a bhaineann le feoil sa réim bhia. (20 marc)

5 phointe @ 4 mharc (grádaithe 4:3:2:1:0)

próitéin *20-30%/próitéin HBV; mióisin, aictin agus glóibin i snáithíní feola;*
Tá collaigin agus laistin i bhfíochán tacaíochta; le haghaidh fáis agus deisithe;
déantúsaíocht hormón; srl,
saill *10-30%/saill sháithithe; braitheann an méid atá i láthair ar an gcineál feola conablaigh agus ar an ngearradh feola; is féidir leis an tsaill a bheith le infheicthe nó dofheicthe;*
soláthraítear teas agus fuinneamh; insliú; srl.
carbaihiodráití *0%; riar le bia stáirsiúil; d'fhéadfadh glicigin a bheith san ae; srl.*
vitimíní *foinse mhaith vitimíní grúpa B; meitibileacht* B_1 *(tiaimín) de charbaihiodráití agus saille; cuidíonn B2 (ribeaflaivin) le fás agus forbairt i leanaí;*
Coinníonn B_3 (niaicin) an craiceann sláintiúil; tacaíonn B_6 (pireadocsaín) le gníomhaíocht shláintiúil néaróg;
Coinníonn B_{12} *(cóbalaimín) truaill mhiailineach; vitimín D (ionsú cailciam) san ae; srl.*
méideanna beaga vitimín A (radharc sláintiúil) san ae;
mianraí *foinse mhaith iarainn haem - táirgeann sé haemaglóibin;*
potaisiam le haghaidh meitibileacht phróitéine, crapadh matáin;
sinc le haghaidh meitibileacht mhacrachothaitheach; sulfar;
Coinníonn sóidiam i bhfeoil phróiseáilte/leigheasta cothromaíocht sreabhán; srl.
uisce *50-60%; athraíonn an cion uisce ag brath ar chion saille; hiodráitiú; srl.*

(ii) Tabhair breac-chuntas ar **dhá** chúis a mbíonn feoil righin.
Déan cur síos ar **cheithre** mhodh le feoil a dhéanamh bog. (18 marc)

2 chúis le righneas leagtha amach @ 3 mharc (grádaithe 3:2:0)

aois; gníomhaíocht; gearradh na feola/cuid d'ainmhí; gan ligean don ainmhí scíth a ghlacadh sula maraítear é; am mícheart do chrochadh an chonablaigh; dálaí míchearta do chrochadh an chonablaigh; modh mícheart cócarála; srl.

Cur síos ar 4 mhodh le feoil a dhéanamh bog @ 3 mharc (grádaithe 3:2:0)

Crochadh ceart/gníomh an aigéid lachtaigh; mionú; bualadh-casúr/sceana tollta feola; maranáidiú; leigheas/sáile; maothóirí feola; einsímí próitéalaíocha; modhanna malla, taise cócarála; srl.

(iii) Déan cur síos ar an gcaoi a gcinntíonn Scéim Dearbhaithe Cáilíochta an Bhoird Bia caighdeán agus sábháilteacht feola. (12 mharc)

3 phointe @ 4 mharc (grádaithe 4:2:0)

cuireann sé in iúl don tomhaltóir go bhfuil cáilíocht an táirge dearbhaithe; gur táirgeadh é ar bhealach inbhuanaithe;
tugadh ardleibhéil cúraim agus aire d'ainmhithe; beathaithe rialáilte;
tá feirmeoirí inniúil i bhfreagrachtaí úinéirí tréada; coimeádtar taifid chruinne;
is féidir riar cógas/cóireálacha tréidliachta a rianú go hiomlán; tá cláir rialaithe lotnaidí i bhfeidhm i gclóis feirme; cigireachtaí Bord Bia; cigireachtaí ar ghléasraí próiseála feola; bia-ábhar éanlaith clóis – teaschóireáilte; comhairle a sholáthair do tionscal an bhia/airí rialtais; srl.

agus

4.(b) Má tá áit chónaithe le ceannach agat, gach seans go mbeidh ort morgáiste a fháil.
(*www.citizensinformation.ie)*

(i) Tabhair breac-chuntas ar na coinníollacha a theastaíonn chun go gceadófar morgáiste duit. (16 mharc)

4 phointe @ 4 mharc (grádaithe 4:2:0)

teorainn iasachta *teorainn ioncaim iasachta – socraithe ag 3.5 oiread (a 4 oiread sin do cheannaitheoirí céaduaire) an ioncaim chomhláin; srl.*
éarlais *Íosmhéid 10% ag teastáil ar áitribh a chosnaíonn suas le €220,000; tá teorainn morgáiste 90% i bhfeidhm ar phríomháit chónaithe ceannaitheoirí céaduaire; srl.*
cuntas teiste maith ar choigilteas/chaiteachas *fianaise ar choigilt, go rialta; méid cuí; nósanna caiteachais réasúnta srl.*
stair chreidmheasa *fianaise ar iasachtaí agus aisíocaíochtaí roimhe seo; aisíocaíocht rialta/gan aon íocaíochtaí caillte; seiceálacha maidir le drochfhiacha/mainneachtain ar iasachtaí; srl.*
fostaíocht *caithfidh sé a bheith slán; leanúnach; fianaise; srl.*
cruthúnas ioncaim *na 3 dhuillín pá dheireanacha a chur ar fáil; achoimre ar shonraí fostaíochta/P60 a chur ar fáil; deimhniú tuarastail sínithe ag an bhfostóir; srl.*
téarma na hiasachta *aisíoctar í thar 20-40 bliain, téarma níos giorra d'iarratasóirí níos sine;*
aois *ní mór don iarratasóir a bheith os cionn 18 mbliana d'aois; srl.*
cruthúnas aitheantais; *pas bailí; ceadúnas tiomána bailí; doiciméad taistil rialtas na hÉireann; deimhniú ar chónaithe sealadach; cead cónaithe Éireannach; srl.*
cruthúnas ar sheoladh*; ceann le déanaí/níos lú ná 6 mhí d'aois; bille fóntais reatha; árachas gluaisteáin/tí (is féidir é a bheith laistigh de na 12 mhí dheireanacha); cóip den deimhniú creidmheasa cánach; srl.*
réadmhaoin *ní mór bail mhaith a bheith uirthi, suirbhé déanta ag luachálaí gníomhaireachta iasachta ar an teach; srl.*
*ní mór p**olasaí cosanta morgáiste** a bheith i bhfeidhm; srl.*
*ní mór **árachas tí** a bheith i bhfeidhm; srl.*
*ní mór **cuntas bainc Éireannach** a bheith ag ceannaitheoir tí; srl.*

(ii) Ainmnigh agus déan cur síos ar chineál **amháin** morgáiste atá ar fáil do cheannaitheoirí tí. (14 mharc)

Ainm: 1 @ 2 mharc (grádaithe 2:1:0)
cur síos: 3 phointe @ 4 mharc (grádaithe 4:2:0)

Morgáiste Blianachta/Aisíocaíochta: *úsáidtear gach aisíocaíocht go páirteach chun an t-ús ar an iasacht a íoc agus go páirteach chun an phríomhshuim a fuarthas ar iasacht a aisíoc; laghdaíonn an méid atá dlite thar na blianta; ar dtús toisc gur ús atá i gceist le cuid níos mó den íocaíocht mhíosúil; ní mór polasaí cosanta morgáiste a bhaint amach; féadfaidh rátaí úis a bheith athraitheach nó seasta nó comhcheangailte; srl.*
Dearlaic: *meascán d'iasacht agus d'infheistíocht;*
íoctar ús ar an iasacht agus ina theannta sin íoctar préimh ar pholasaí árachais saoil;
tá polasaí árachais saoil deartha chun an iasacht a íoc/a chlúdach nuair a bheidh sí aibí;
níl aon pholasaí breise cosanta morgáiste ag teastáil; srl.
Nasctha le pinsin*: íocann an t-iasachtaí ús ar an iasacht agus íocann sé/sí suim isteach i scéim pinsin; aisíoctar an iasacht ón gciste pinsin nuair a théann sé/sí ar scoir; tá polasaí cosanta morgáiste riachtanach; coitianta i measc daoine féinfhostaithe mar gheall ar fhaoiseamh cánach níos fearr; srl.*
Morgáiste údaráis áitiúil/Iasacht Rogha Tí*: d'fhéadfadh an iasacht a bheith suas le 92% de phraghas an tí faoi réir uasmhéid €285,000; morgáiste blianachta le ráta úis athraitheach; ní mór duit a thaispeáint nach féidir leat iasacht a fháil in áit eile; tá tástáil acmhainne i gceist; úsáideann ceannaitheoirí céaduaire iad; srl.*

Rianaire; cuntas reatha/morgáiste fritháirimh; morgáiste tosaithe iarchurtha/morgáiste ar ús amháin; morgáiste solúbtha; morgáiste féintógála; morgáiste glas; morgáiste aisairgid; srl.

nó

4.(c) De réir mar a théann daoine in aois, d'fhéadfadh go ndéanfaidís níos lú cócarála dóibh féin agus go mbeidís i mbaol níos mó ó thaobh uireasa cothaithe de.

(i) Tabhair breac-chuntas ar **thrí** threoirlíne maidir le pleanáil béilí ba chóir do sheanóir a leanúint chun iontógáil cothaitheach a mhéadú a oiread agus is féidir. (15 mharc)

3 phointe @ 5 mharc (grádaithe 5:3:0)

a chinntiú go bhfuil béilí cothrom; bianna próitéine in-díleáite go héasca san áireamh a chur san áireamh - le haghaidh deisiúcháin;
torthaí/glasraí a chur san áireamh - vitimín C - don chóras imdhíonachta; cailciam - do shláinte na gcnámh;
olaí olóige/iasc olach - sláinte an chroí; foinsí iarainn - uibheacha/feoil dhearg - cosc ar anaemacht;
béilí a ithe go rialta; bianna atá furasta a ullmhú a roghnú; glasraí ullmhaithe a úsáid; bianna reoite a úsáid; tús áite a thabhairt do mhodhanna cócarála ar bheagán saille; costas/buiséad a chur san áireamh; gearrthacha feola níos saoire; bianna atá éasca a dhíleá; bianna spíosracha a ghearradh síos; srl.

(ii) Déan measúnú ar ghalú mar mhodh cócaireachta do sheanóir.
Déan tagairt dóibh seo a leanas: (15 mharc)

- chomh héasca agus atá sé

2 phointe @ 3 mharc (grádaithe 3:2:0)

beagán airde ag teastáil; trealamh teoranta ag teastáil;
níos lú seans ann go ndéanfar iad a róchócaráil i gcomparáid le modhanna eile;
is féidir an béile iomlán a chócaráil in aon aonad amháin;
oiriúnach do chodanna beaga singile bianna; srl.

- tionchar ar luach cothaitheach an bhia

1 @ 3 mharc (grádaithe 3:2:0)

ní chuirtear aon saill bhreise leis;
ní chailltear mórán vitimíní grúpa B;
ní chailltear mórán vitimíní grúpa C; srl.

- blastacht an bhia a chócaráiltear leis an modh seo

2 phointe @ 3 mharc (grádaithe 3:2:0)

éiríonn an ceallalós i nglasraí bog;
d'fhéadfadh easpa blais a bheith ar bhianna galaithe;
fanann an bia tais;
coinnítear an dath;
d'fhéadfaí uigeachta a chailleadh má dhéantar é a róchócaráil; srl.

Coimisiún na Scrúduithe Stáit

Marcanna Breise as ucht freagairt trí Ghaeilge

Léiríonn an tábla thíos an méid marcanna breise ba chóir a bhronnadh ar iarrthóirí a ghnóthaíonn níos mó ná 75% d'iomlán na marcanna.

N.B. Ba chóir marcanna de réir an ghnáthráta a bhronnadh ar iarrthóirí nach ngnóthaíonn níos mó ná 75% d'iomlán na marcanna don scrúdú. Ba chóir freisin an marc bónais sin **a shlánú síos**.

Tábla 320 @ 10%

Bain úsáid as an tábla seo i gcás na n-ábhar a bhfuil 320 marc san iomlán ag gabháil leo agus inarb é 10% gnáthráta an bhónais.

Bain úsáid as an ngnáthráta i gcás 240 marc agus faoina bhun sin. Os cionn an mharc sin, féach an tábla thíos.

Bunmharc	Marc Bónais
241 - 243	23
244 - 246	22
247 - 250	21
251 - 253	20
254 - 256	19
257 - 260	18
261 - 263	17
264 - 266	16
267 - 270	15
271 - 273	14
274 - 276	13
277 - 280	12

Bunmharc	Marc Bónais
281 - 283	11
284 - 286	10
287 - 290	9
291 - 293	8
294 - 296	7
297 - 300	6
301 - 303	5
304 - 306	4
307 - 310	3
311 - 313	2
314 - 316	1
317 - 320	0

Coimisiún na Scrúduithe Stáit

Marcanna Breise as ucht freagairt trí Ghaeilge

Léiríonn an tábla thíos an méid marcanna breise ba chóir a bhronnadh ar iarrthóirí a ghnóthaíonn níos mó ná 75% d'iomlán na marcanna.

N.B. Ba chóir marcanna de réir an ghnáthráta a bhronnadh ar iarrthóirí nach ngnóthaíonn níos mó ná 75% d'iomlán na marcanna don scrúdú. Ba chóir freisin an marc bónais sin **a shlánú síos**.

Tábla 280 @ 10%

Bain úsáid as an tábla seo i gcás na n-ábhar a bhfuil 280 marc san iomlán ag gabháil leo agus inarb é 10% gnáthráta an bhónais.

Bain úsáid as an ngnáthráta i gcás 210 marc agus faoina bhun sin. Os cionn an mharc sin, féach an tábla thíos.

Bunmharc	Marc Bónais
211 - 213	20
214 - 216	19
217 - 220	18
221 - 223	17
224 - 226	16
227 - 230	15
231 - 233	14
234 - 236	13
237 - 240	12
241 - 243	11
244 - 246	10
247 - 250	9
251 - 253	8
254 - 256	7
257 - 260	6
261 - 263	5
264 - 266	4
267 - 270	3
271 - 273	2
274 - 276	1
277 - 280	0

Ardteistiméireacht 2025

Eacnamaíocht Bhaile – Eolaíoch agus Sóisialta
Obair Chúrsa sa Staidéar Bia
Scéim Mharcála

Agus na scéimeanna marcála á bhforbairt, ba chóir an méid seo a leanas a thabhairt faoi deara:

- *In go leor cásanna ní thugtar ach **príomhfhrásaí** ina bhfuil faisnéis agus smaointe a chaithfidh a bheith i bhfreagra an iarrthóra chun na marcanna sannta a thuilleamh*
- ***Níl** na tuairiscí, modhanna ná sainmhínithe a thugtar sa scéim* **uileghabhálach** *agus is féidir glacadh le freagraí malartacha bailí eile*
- *Braitheann na mionsonraí a theastaíonn in aon fhreagra ar an gcomhthéacs agus ar an gcaoi a gcuirtear an cheist, agus ar an líon marcanna atá ar fáil don fhreagra ar an scrúdpháipéar. Dá bhrí sin**, d'fhéadfadh riachtanais agus leithdháileadh na marcanna a bheith difriúil ó bhliain go bliain***
- *Caithfear focail, nathanna cainte nó frásaí a úsáid i gceart sa chomhthéacs agus níor cheart iad a bhréagnú, agus más léir go n-úsáidtear go mícheart iad nó go mbréagnaítear iad, ní féidir na marcanna a thabhairt.* **Ní mór faisnéis a chur i láthair faoi na ceannteidil chuí**

Tábla na nGrád

Grád	Bandaí na Marcanna
1	144-160
2	128-143
3	112-127
4	96-111
5	80-95
6	64-79
7	48-63
8	níos lú ná 47

Nótaí Mínithe don mharcáil ar líne ar an Obair Chúrsa sa Staidéar Bia

Ba chóir na nótaí mínithe a chur in aice leis an bhfreagra ceart /ceart i bpáirt.
Maidir le cás **Fiosrúcháin** agus **Modh Oibre,** cuir an seicheamh de nótaí mínithe **i líne ag deireadh** na roinne sin d'obair iarrthóirí. Féadfaidh dathanna na nótaí mínithe a bheith éagsúil.

Nóta Mínithe	Míniú
	Nóta Bain úsáid as meascán de nótaí mínithe de réir mar is cuí chun **Fiosrúchán agus Modh Oibre** a mharcáil. E.g. do mharc Fiosrúcháin de $^{24}/_{24}$ úsáid ✓10 ✓10 ✓4
0	**Náid** bronnta
✓1	Marc **amháin** bronnta
✓2	**Dhá** mharc bronnta
✓3	**Trí** mharc bronnta
✓4	**Ceithre** mharc bronnta
✓5	**Cúig** mharc bronnta
✓6	**Sé** mharc bronnta
✓7	**Seacht** marc bronnta
✓8	**Ocht** marc bronnta
✓9	**Naoi** marc bronnta
✓10	**Deich** marc bronnta
EE	Bain úsáid as lena thaispeáint go bhfuil an leathanach **feicthe**
NR SC	**Níor cuireadh an cás i bhfeidhm** **Cás i bhfeidhm**, cuireann an nóta mínithe seo dealú 8 marc (-8 marc) i bhfeidhm **Níor chomhlíon an mhias roghnaithe go hiomlán** na riachtanais (féach an leathanach deiridh de na nótaí marcála) Ná cuir i bhfeidhm ach i ndiaidh dul i gcomhairle leis an Scrúdaitheoir Comhairleach Cuir SC agus nóta mínithe i bhfeidhm ag **deireadh an leathanaigh mheasúnachta**
	Leathanach Glan
F	Pointe sa bhreis ar bronnadh lánmharcanna air
P	Pointe sa bhreis ar bronnadh leathmharcanna air
<	Pointe/obair nach ndearnadh aon iarracht air

Critéir Ghinearálta Mharcála ar an Obair Chúrsa Phraiticiúil sa Staidéar Bia

Fiosrúchán	**32 marc**

Fiosrúchán **(24 marc)**

Banda A 19 - 24 marc (an-mhaith - ar fheabhas)
- ina bhfuil fianaise go ndearnadh **taiscéalaíocht chríochnúil** agus **anailís chuimsitheach** ar na saincheisteanna **go léir** agus ar na tosca a bhaineann go díreach le príomhriachtanais an taisc
- atá **cruinn**, bunaithe ar raon foinsí agus curtha i láthair go comhleanúnach
- ina mbaintear úsáid as fianaise ón taighde mar bhonn leis na roghanna cuí a dhéanamh nuair a bhíonn biachláir/miasa/táirgí á roghnú.

Banda B 13 - 18 marc (an-ábalta - go maith)
- ina bhfuil fianaise go ndearnadh **taiscéalaíocht** agus roinnt **anailíse** ar na saincheisteanna agus ar na tosca a bhaineann go ginearálta le príomhriachtanais an taisc
- atá **cruinn**, bunaithe ar raon foinsí agus curtha i láthair go comhleanúnach
- ina mbaintear úsáid as fianaise ón taighde mar bhonn leis na roghanna cuí a dhéanamh nuair a bhíonn biachláir/miasa/táirgí á roghnú.

Banda C 7 - 12 mharc (bunúsach - ábalta)
- ina bhfuil fianaise go ndearnadh **taiscéalaíocht** ar na saincheisteanna agus ar na tosca a bhaineann go ginearálta le príomhriachtanais an taisc
- atá **réasúnta cruinn**, bunaithe ar raon foinsí agus curtha i láthair go comhleanúnach
- ina mbaintear úsáid as fianaise ón taighde mar bhonn leis na roghanna a dhéanamh nuair a bhíonn biachláir/miasa/táirgí á roghnú.

Banda D 0 - 6 mharc (an-bhunúsach - teoranta)
Fiosrúchán
- ina bhfuil fianaise ar **thuiscint an-bhunúsach theoranta** ar phríomhriachtanais an taisc
- ina bhfuil cuid den eolas nó iomlán an eolais **éiginnte agus gan ach cuid de cruinn**, easpa comhleanúnachais sa chur i láthair
- ina mbaintear úsáid as fianaise ón taighde mar bhonn leis na roghanna a dhéanamh nuair a bhíonn biachláir/miasa/táirgí á roghnú.

Gach Tasc: biachlár do lá áirithe/dhá bhéile 2 chúrsa/1 mhias/2 mhias/2 tháirge. **(4 mharc)**

Más rud é nach ndéantar fiosrúchán faoin mias a ullmhaítear -1/-2/-4 mharc san Fhiosrúchán. (biachlár: cúrsa tosaigh/milseog = 1 mharc, príomhchúrsa = 1 mharc). Béilí/miasa/táirgí oiriúnacha agus aird á tabhairt ar thosca a aithníodh agus a ndearnadh anailís orthu san fhiosrúchán.
Ní mór biachláir/príomhchúrsa/miasa a bheith cothromaithe glac le 3 cinn as 4 phríomhghrúpa bia

Foinsí: 2 fhoinse @ 2 mharc (grádaithe 2:1:0) **(4 mharc)**

Feidhmiú Praiticiúil

Ullmhúchán agus Pleanáil	**8 marc**

Acmhainní:
- cainníochtaí (2 mharc), comhábhair (2 mharc), costáil (2 mharc), trealamh (2 mharc)
- Réimse Cleachtais AOP E táirge/táirgí (2 mharc), trealamh (6 mharc)

Cur i bhFeidhm	**28 marc**

Breac-chuntas ar an modh oibre a leanadh ar a n-áirítear próisis ullmhaithe bia, am cócaireachta, teocht, (glac le fiuchadh/suanbhruith anseo) riar/cur i láthair, blaiseadh/measúnú. **(16 mharc)**
(Ba choir go mbeadh an t-eolas/an cuntas i bhfocail an iarrthóra féin)
Banda A 13 - 16 mharc (an-mhaith - ar fheabhas)
Aithnítear **gach céim riachtanach** in ullmhúchán na méise, déantar achoimre orthu agus cuirtear i láthair iad i bhfocail an iarrthóra féin, san ord ceart agus tagairt cheart do phróiseas/phróisis ullmhaithe bia c(h)uí ar baineadh úsáid as/astu.
Banda B 9 - 12 mharc (an-ábalta - go maith)
Aithnítear **formhór na gcéimeanna riachtanacha** in ullmhúchán na méise, déantar achoimre orthu agus cuirtear i láthair iad san ord ceart le tagairt cheart do phróiseas/phróisis ullmhaithe bia c(h)uí ar baineadh úsáid as/astu.
Banda C 5 - 8 marc (bunúsach - ábalta)
Aithnítear **roinnt céimeanna riachtanacha** in ullmhúchán na méise, déantar achoimre orthu agus cuirtear i láthair iad san ord ceart le tagairt cheart do phróiseas/phróisis ullmhaithe bia c(h)uí ar baineadh úsáid as/astu.
Banda D 1 - 4 mharc (an-bhunúsach - teoranta)
Ní aithnítear **aon cheann de na céimeanna riachtanacha** in ullmhúchán na méise, nó ní aithnítear ach **beagán díobh**, ní dhéantar achoimre orthu ná ní chuirtear i láthair iad san ord ceart le tagairt cheart do phróiseas/phróisis ullmhaithe bia c(h)uí ar baineadh úsáid as/astu.

- **Na príomhthosca a cuireadh san áireamh 2 phointe @ 4 mharc (grádaithe 4:2:0) (8marc)**
  (caithfidh baint a bheith acu leis an mias/tástáil áirithe) **Aithint** (2 mharc) agus **míniú soiléir ar thábhacht** (2 mharc) **dhá thoisc** a cuireadh san áireamh a raibh baint **chriticiúil acu leis an gcaoi ar éirigh leis an mias**.
- **Sábháilteacht/sláinteachas 2 phointe @ 2 mharc (grádaithe 2:1:0) (4 mharc)**

(caithfidh baint a bheith acu le comhábhair áirithe atá in úsáid/leis an mias atá á cócaráil)
Aithint (1 mharc) agus míniú (1 mharc) ar phríomh-shaincheist sábháilteachta **amháin agus** an phríomh-shaincheist **amháin** a cuireadh san áireamh nuair a bhí an mhias á hullmhú agus á cócaráil/an tástáil á déanamh.

Measúnacht	**3 phointe @ 4 mharc (grádaithe 4:3:2:0)**	**12 marc**

Measúnú a dhéanamh ar an tasc de réir na dtéarmaí seo a leanas:
Cur i bhfeidhm
Banda A - 4 mharc aithníodh agus rinneadh anailís ar láidreachtaí/dúshláin shainiúla nuair a bhí an tasc á dhéanamh, cosnaíodh mionathruithe go soiléir nuair a moladh iad, rinneadh anailís chriticiúil ar úsáid acmhainní/ar phleanáil.
Banda B - 3 mharc aithníodh láidreachtaí/dúshláin shainiúla nuair a bhí an tasc á dhéanamh, cosnaíodh méid áirithe na mionathruithe a moladh, rinneadh anailís theoranta ar úsáid acmhainní/ar phleanáil.
Banda C - 2 mharc rinneadh iarracht éigin láidreachtaí/dúshláin a aithint nuair a bhí an tasc á dhéanamh, níor cosnaíodh mionathruithe nuair a moladh iad, rinneadh tagairt d'úsáid acmhainní/do phleanáil.
Sainriachtanais an taisc
Banda A - 4 mharc tarraingítear conclúidí eolasacha i ndáil le príomhriachtanais an taisc.
Banda B - 3 mharc tarraingítear conclúidí teoranta i ndáil le príomhriachtanais an taisc.
Banda C - 2 mharc - déantar achoimre ar thorthaí i ndáil leis an tasc.

Réimse Cleachtais A: Prionsabail an Chothaithe a Chur i bhFeidhm

Tasc 1

Mic léinn tríú leibhéal a dhéanann béilí cothaitheacha ar phraghas réasúnta a phleanáil agus a chócaráil, f orbraíonn siad a gcuid scileanna le maireachtáil go neamhspleách.

Déan taighde agus tabhair mionchuntas ar na riachtanais chothaitheacha agus ar na treoirlínte le béile a p hleanáil is cóir a chur san áireamh nuair atá béilí ar chostas íseal á bpleanáil do mhic léinn tríú leibhéal.

Agus na tosca atá aitheanta i do thaighde á gcur san áireamh agat, mol raon de bhiachláir dhá chúrsa a bh eadh oiriúnach mar phríomhbhéile an lae don ghrúpa daoine seo.

Ullmhaigh, cócaráil agus riar ceann amháin de na príomhchúrsaí ó do chuid taighde.

Déan an tasc a mheas i dtaca **(a)** lena chur i bhfeidhm agus **(b)** le riachtanais shonracha an taisc. 2025

Príomhriachtanais an taisc:

- riachtanais chothaithe/chothaitheach nuair a bhíonn **béilí ar bheagán costais á bpleanáil do mhic léinn tríú leibhéal.**
- **treoirlínte ábhartha i gcomhair** pleanáil **béilí ar bheagán costais** le sainthagairt do **mhic léinn tríú leibhéal**
  - réimse biachlár (dhá chúrsa)

Fiosrúchán

Riachtanais chothaithe/chothaitheacha: cothromaíocht chothaitheach; treoirlínte reatha cothaitheacha maidir le hiontógáil cothaitheach agus bia; riachtanais laethúla de mhicrea/mhacrachothaithigh agus riachtanais phróitéine/carbaihiodráite/saille/iarainn/cailciam mar is cuí do mhic léinn tríú leibhéal; iontógáil liúntas laethúil / tagartha a mholtar; idirghaol mianraí agus vitimíní, m.sh. Vitimín C/ionsú iarainn; Vitimín D/ionsú cailciam; iontógáil snáithín a mhéadú; bianna le carbaihiodráite íseal GI a eisíonn fuinneamh go mall; iontógáil de Vitimín A; iontógáil grúpa Vitimín B a mhéadú i gcomhair fuinneamh a scaoileadh agus meitibileacht; iontógáil Aigéid Shailleacha Óimige 3 a mhéadú; éagsúlachtaí in iontógáil fuinnimh; iontógáil fuinnimh taobh le leibhéil ghníomhaíochta; srl.

Treoirlínte pleanála do bhéilí: úsáid phirimide bia le cothromaíocht a chinntiú; cuir éagsúlachtaí bianna san áireamh; rudaí a thaitníonn/nach dtaitníonn go pearsanta; riachtanais speisialta mhionathraithe sa réim bia; ailléirgí; roghnaigh comhábhair ardcháilíochta; bianna ina bhfuil a lán snáithín; seachain bianna/sneaiceanna ina bhfuil a lán salainn, saille sáithithe, tras-saille agus siúcra; roghnaigh bianna treisithe; bain feidhm as bianna atá i séasúr; déan béilí a phleanáil roimh ré; déan liosta siopadóireachta; déan siopadóireacht uair amháin sa tseachtain; roinn amach ullmhúchán bia agus cócaireacht le comrádaithe tí; ullmhúchán agus amanna cócaireachta; costais cócaireachta; scileanna agus áiseanna atá ar fáil; baisc-chócaráil; seachain cur amú bia; úsáid fuílleach; scrúdaigh lipéid bia; bain úsáid as tairiscintí speisialta; ceannaigh tairiscintí béile bianna féinbhranda; ceannaigh bianna somheata i méideanna inúsáidte; seiceáil dátaí deiridh bianna; seachain bianna réamh-ullmhaithe a roghnú; roghnaigh torthaí agus glasraí reoite seachas cinn úra go mormhór mura mbíonn siad i séasúr; úsáid roghanna eile seachas feoil; ceannaigh gearrthacha feola ar phraghas réasúnta; déan miasa níos mó le lintilí; srl. ith gach béile; cuir amanna béilí agus sneaiceanna san áireamh sa tráthchlár staidéir; ith bricfeasta sláintiúil cothaitheach; tóg isteach bosca lóin ullmhaithe agus sneaiceanna chuig an gcoláiste; bíodh iontógáil leachtanna cheart agat; roghnaigh uisce; seachain an iomarca caiféine / siúcra / deochanna fuinnimh / a ól; bíodh torthaí, glasraí agat ag gach béile; bíodh foinsí cailciam agus iarainn agat ag gach béile; srl.

Miasa roghnaithe: réimse biachlár dhá chúrsa **2 bhiachlár x 2 mharc (aon mharc do gach cúrsa) (grádaithe. 4:3:2:1:0)**

Measúnacht (a) cur i bhfeidhm agus **(b)** sainriachtanais an taisc

Anailís ar thorthaí an taighde i ndáil le riachtanais chothaitheacha do mhic léinn tríú leibhéal. Treoirlínte do phleanáil béilí, réimse bianna/miasa atá oiriúnach nuair a bhíonn béilí ar bheagán costais á bpleanáil do mhic léinn tríú leibhéal; conas mar a chomhlíonann an mhias roghnaithe na riachtanais mar a aithnítear iad san fhiosrúchán; srl.

Tasc 2

'Tá snáithín ríthábhachtach mar chothaitheach don tsláinte ach is minic a dhearmadtar é.' (Paula Mee, Irish Times) Agus tagairt á déanamh agat don ráiteas thuas, déan cur síos ar na buntáistí sláinte a bhaineann le snáithín a bheith sa réim bia laethúil. Déan taighde agus tabhair mionchuntas ar na riachtanais chothaitheacha agus ar na tosca is cóir a chur san áireamh nuair atá béilí á bpleanáil agus á n-ullmhú do dhuine atá ag iarraidh níos mó snáithín a thógáil. Agus na tosca atá aitheanta i do thaighde á gcur san áireamh agat, mol raon de bhiachláir dhá chúrsa a bheadh oiriúnach mar phríomhbhéile an lae don ghrúpa daoine seo. Ullmhaigh, cócaráil agus riar ceann amháin de na príomhchúrsaí ó do chuid taighde. Déan an tasc a mheas i dtaca **(a)** lena chur i bhfeidhm agus **(b)** le riachtanais shonracha an taisc. 2025

Príomhriachtanais an taisc:

- déan cur síos ar **na buntáistí don tsláinte** a bhaineann le snáithín a ithe sa bhiachlár laethúil
- **riachtanais chothaitheacha** duine atá ag iarraidh **a (h)iontógáil snáithín a mhéadú.**
- **tosca le cur san áireamh nuair a bhíonn béilí á bpleanáil agus á n-ullmhú** do dhuine atá ag iarraidh **a (h)iontógáil snáithín a mhéadú.**
  - réimse biachláir (dhá chúrsa)

Fiosrúchán

Buntáistí Sláinte: folmhú na bputóg go rialta; laghdaítear iatacht; laghdaítear haemaróidí; laghdaítear galar díbhéartaclóise; íslítear riosca den ailse cholaireicteach agus den ailse chíche; íslítear leibhéil cholaistéaróil LDL; íslítear riosca den ghalar croí; íslítear riosca den diaibéiteas chineál 2; smachtaítear leibhéil den siúcra fola; cabhraítear le cailliúint meáchain; soláthraítear fuinneamh do bhaictéir phróibhitheacha sa stéig mhór; feabhsaítear an córas imdhíonachta; laghdaítear athlasadh sa phutóg; díthocsainítear an corp go nádúrtha; srl.

Riachtanais Chothaitheacha: cothromaíocht chothaitheach; treoirlínte cothaitheacha reatha maidir le hiontógáil chothaitheach agus bia; riachtanais laethúla de mhicrea/mhacrachothaithigh agus riachtanais phróitéine/carbaihiodráite/saille/iarainn/cailciam mar is cuí do dhaoine a dteastaíonn uathu a n-iontógáil snáithín a mhéadú; iontógáil iarainn, cailciam, sinc, maignéisiam, fosfarach agus vitimíní de réir mar is cuí; idirghaol idir mianraí agus vitimíní; e.g. ionsú iarainn/Vitimín C; ionsú cailciam/Vitimín D; méadaigh iontógáil cailciam agus iarainn le gníomhú in aghaidh thionchar an aigéid fhítigh ar rátaí ionsúcháin; srl.

Tosca le cur san áireamh nuair a bhíonn béilí á bpleanáil agus á n-ullmhú: úsáid a bhaint as pirimid bia le cothromaíocht a chinntiú; cothromaigh iontógáil bia le gníomhaíocht choirp; méadaigh iontógáil snáithín go mall; scrúdaigh lipéid bianna; roghnaigh gránaigh bhricfeasta shlángráinneacha; pasta slángráinneach, cruithneacht bulgair, rís rua, humas; srl. cuir torthaí, cnónna, síolta, bran cruithneachta leis na gránaigh bhricfeasta/iógairt/sailéid/arán srl.; cuir gránaigh shlánghráinneacha agus piseánaigh le hanraithí, stobhaidh, curaithe srl. ith torthaí agus glasraí lena gcraicne; cuir torthaí agus glasraí le caoineoga; déan sneaiceanna as cnónna, síolta; srl. cuir bran coirce le haráin, mionbhruair, srl. méadaigh iontógáil pónairí agus lintilí; úsáid plúr caiscín seachas plúr bán; roghnaigh brioscaí, craicir agus táirgí bácáilte a dhéantar as plúr lánchruithneachta / plúr caiscín; ól go leor uisce; seachain táirgí gránaigh mínphróiseáilte; seachain torthaí agus glasraí stánaithe; seachain súnna torthaí saor ón laíon; srl.

Miasa roghnaithe: réimse biachlár dhá chúrsa **2 bhiachlár x 2 mharc (aon mharc do gach cúrsa) (grádaithe. 4:3:2:1:0)**

Measúnacht (a) cur i bhfeidhm agus **(b)** sainriachtanais an taisc
Anailís ar thorthaí ón taighde i ndáil le riachtanais chothaitheacha an duine atá ag iarraidh iontógáil snáithín a mhéadú. Treoirlínte do phleanáil béilí, réimse bianna/mias atá oiriúnach nuair a bhíonn béilí á bpleanáil do dhuine atá ag iarraidh iontógáil snáithín a mhéadú; conas mar a comhlíonann an mhias roghnaithe na riachtanais mar a aithnítear iad san fhiosrúchán; srl.

Tasc 3

'Dúshlánach is mar atá sí, is mias sách simplí í an chúróg (soufflé) atá in ann dul i bhfeidhm go mór ar dhaoine mar chuid de an-chuid béilí éagsúla.' (Martha Stewart)
Déan cur síos mion ar chúróg. Luaigh raon de mhiasa cúróige, idir chinn mhilse agus neamh-mhilse.
Pléigh na príomhphointí is cóir a leanúint lena chinntiú go n-éireoidh leat nuair atá cúróga á n-ullmhú agus á gcócaráil agat.
Mínigh na bunphrionsabail a bhaineann le cúróg chócaráilte a dhéanamh.
Ullmhaigh, cócaráil agus riar ceann amháin de na miasa ó do chuid taighde.
Déan an tasc a mheas i dtaca **(a)** lena chur i bhfeidhm agus **(b)** leis an gcaoi ar éirigh leat uigeacht éadrom aeraithe a bhaint amach. 2025

Príomhriachtanais an taisc:

- cur síos mionsonraithe ar chúróg
- raon de mhiasa cúróige atá **milis agus neamh-mhilis**
- na príomhphointí is cóir a chur san áireamh le **toradh maith a chinntiú** nuair a dhéantar cúróga a ullmhú agus a chócaráil
- **na bunphrionsabail** atá i gceist nuair a dhéantar cúróg **chócaráilte**
- ➢ **mias** roghnaithe

Fiosrúchán

Cur síos ar chúróg: mias éadrom, ubh-bhunaithe aeraithe a bhaint amach. Féadaidh sí a bheith milis/neamh-mhilis/cócaráilte/neamhchócaráilte, a riartar te/fuar: bia éadrom le bonn blasta a bhféadfadh buíocán uibhe a bheith ann ach a bhfuil gealacáin uibhe bhuailte fillte isteach ann; baintear amach airde na cúróige nuair a fhilltear gealacáin uibhe atá buailte go righin isteach sa bhonn, a mhéadaíonn ansin le linn na cócarála, agus an meascán á bhrú in airde; srl.

Réimse de mhiasa cúróige milse agus neamh-mhilse: seacláid; caifé; caramal; fanaile; oráiste; sú craobh; liomóid; péitseog; páiseog; banana; líoma; cáis; spionáiste; gliomach; bradán; liamhás; sicín; muisiriún; cóilis; cairéad; práta milis; srl.

Príomhphointí is cóir a chur san áireamh lena chinntiú go n-éiríonn leis na cúróga agus iad á n-ullmhú agus á gcócaráil; úsáid uibheacha ag teocht an tseomra; is cóir go mbeadh an trealamh ar fad glan agus tirim; déan gealacáin uibhe a bhualadh i mbabhla miotail; déan gealacáin uibhe a bhualadh díreach sula gcuirtear isteach iad sa mheascán don bhonn; má bhíonn cúróg mhilis á déanamh, cuir siúcra isteach de réir a chéile sna gealacáin uibhe bhuailte; níl ach blas maol sna gealacáin uibhe, dá bhrí sin caithfidh an meascán an bhoinn a bheith an-bhlaistithe; fuaraigh an meascán an bhoinn sula gcuirtear isteach gealacáin; fill na gealacáin uibhe go bog isteach i meascán an bhoinn agus spadal nó spúnóg mhór miotail in úsáid; seachain an iomarca fillte a dhéanamh leis na gealacáin uibhe buailte; bí cinnte go bhfuil an cháilíocht cheart i meascán an bhoinn sula bhfilltear isteach na gealacáin bhuailte; má dhéantar cúróg seacláide d'fhéadfadh an tsaill /na gealacáin uibhe bhuailte a dhíbhoilsciú; smear raimicíní go héadrom sula gcuirtear isteach an meascán cúróige; glan an meascán ón imeall sula ndéantar í a bhácáil; úsáid banda dúbailte de pháipéar gréiscdhíonach timpeall ar bharr na méise; déan an t-oigheann a réamhthéamh go 180°C - 200°C agus bácáil ar sheilf íseal í; má bhíonn an t-oigheann róthe beidh an chúróg chócaráilte ar an taobh amuigh agus beidh sí amh laistigh; má bhíonn an teocht ró-íseal ní ardóidh an chúróg; cuir an chúróg isteach go híseal san oigheann ionas go méadóidh sí; ná hoscail doras an oighinn le linn na bácála; dáil amach cúróga teo láithreach bonn a luaithe agus a thógtar amach iad; srl.

Na bunphrionsabail a bhaineann le cúróg chócaráilte a dhéanamh: an geilitíniú: atann gráinní stáirse, pléascann siad agus ionsúnn siad leacht nuair a dhéantar iad a théamh; an chéad **geilitíniú** agus **geilitíniú iomlán,** anlann bán a nascann (panard) leis agus im leáite, plúr curtha isteach agus cócaráilte, bainne buailte isteach de réir a chéile lasmuigh den teas, curtha ar an teas íseal arís, é curtha ar fiuchadh, ansin curtha ar suanbhruith nó go n-éiríonn an t-anlann tiubh; ligtear don anlann éirí beagán

fuar; cuirtear buíocáin isteach ar mhaithe le doimhneacht agus píosaí feola/éisc/glasraí/cáise (neamh-mhilis) torthaí/caife/seacláide (milis) curtha isteach; buailtear gealacáin go righin; osclaíonn slabhraí próitéine ubh-albaimin, tógann siad cruth bolgán, sáinníonn siad aer, ansin filltear iad isteach i mbonn fuaraithe chun iad a **aerú**. Braitheann an t-ardú ar an aer seo a bheith sáinnithe agus méadaithe nuair a théitear é; is éard is cúis leis an méadú a dhéanann an chúróg ná aer sáinnithe/cúr atá ag méadú ná é a bhácáil in oigheann réamh-théite; **téachtann** gealacáin uibhe 60°C agus buíocáin uibhe 68°C agus **téachtann** siad an chúróg; Is féidir é a chócaráil i miasa móra cúróige nó i miasa cúróige aonair, bácáilte (teas tirim) nó galaithe (bain-marie) in oigheann réamh-théite; srl.

Glac le bonn de chineál eile le haghaidh cúróg cócaráilte le bunphrionsabail ábhartha a bhaineann leo.
Miasa roghnaithe: cúróg chócaráilte mhilis nó neamh-mhilis **1 mhias @ 4 marc (grádaithe 4:2:0)**
Measúnacht (a) cur i bhfeidhm agus **(b)** toradh maith a bhaint amach le huigeacht éadrom aeraithe.

Réimse Cleachtais: Teicneolaíocht an Bhia

Tasc 4

'Féachtar ar an mbácáil bhaile anois mar ghníomhaíocht thaitneamhach a mbíonn an teaghlach go léir páirteach inti.' (Bord Bia)
Déan taighde (i) ar na cúiseanna a bhfuil tóir ar an mbácáil bhaile agus (ii) ar mhuifíní agus cístíní cupa atá ar fáil ar bhonn tráchtála.
Luaigh muifíní agus cístíní cupa éagsúla is féidir a ullmhú agus a bhácáil sa bhaile.
Déan iniúchadh ar mhodh amháin chun muifíní nó cístíní cupa a dhéanamh. Mínigh na bunphrionsabail a bhaineann leis an modh a ndearnadh iniúchadh air.
Déan cur síos ar an bpacáistíocht agus ar na lipéid a mholfá chun an táirge bácáilte a roghnaigh tú a stó ráil agus chun caighdeán an táirge sin a choinneáil.
Ullmhaigh, bácáil agus riar do mhuifíní nó cístíní cupa roghnaithe ag baint úsáid as an modh a ndearna tú iniúchadh air.
Déan an tasc a mheas i dtaca **(a)** lena chur i bhfeidhm, **(b)** le praiticiúlacht na bácála baile agus **(c)** le costas an táirge a bhácáiltear sa bhaile i gcomparáid le cineál tráchtála atá cosúil leis. 2025

Príomhriachtanais an taisc:

- **cúiseanna a bhfuil móréilimh** ar bhácáil bhaile
- muifíní agus cístíní cupa ar fáil ar bhonn tráchtála
- ainmnigh **muifíní agus cístíní cupa** éagsúla a d'fhéadfaí a ullmhú agus **a bhácáil sa bhaile**
- fiosraigh **modh amháin** le muifíní nó cístíní cupa a dhéanamh agus a **bhunphrionsabail** á míniú agat.
- **pacáistiú agus lipéadú** a mholfá chun do tháirge bácáilte a roghnaigh tú a stóráil.
- ➢ **muifín** nó **cístín cupa** roghnaithe

Fiosrúchán

Cúiseanna a bhfuil móréilimh ar bhácáil bhaile: níos saoire; níos mó am saor; cláir theilifíse, cócairí mór le rá; méadú ar theagasc ar line; laghdaítear strus; spreagtar cruthaitheacht/féinléiriú; cineál aireachais; sásúil; cruthaítear naisc teaghlaigh; méadaítear táirgeoirí ceardaí; úsáideach i gcomhair réimeanna bia ar leith / réimeannna bia teoranta; níos sláintiúla, níos lú breiseán; srl.

Muifíní agus cístíní cupa ar fáil ar bhonn tráchtála: brandáilte, féinbhranda, ceardaí; blasanna; oiriúnacht le haghaidh réimeanna bia difriúla; costas; srl.

Muifíní agus Cístíní difriúla ullmhaithe agus bácáilte sa bhaile:
Muifíní: seacláid/ sceall seacláide; fanaile; sú craobh agus seacláid bhan; srl.
Cístíní Cupa: seacláid; oráiste seacláide; fanaile; bogha báistí; caramal saillte; sú talún; srl.

Modhanna difriúla chun muifíní agus cístíní cupa a dhéanamh lena n-áirítear na bunphrionsabail:
Modh Buailte: déantar an t-im agus an siúcra a bhualadh le chéile de láimh/ le meascthóir leictreach go dtí go n-éiríonn sé séidte, bán, siúcra tuaslagtha agus méadaíonn toirt an mheascáin; gearrann criostail siúcra isteach sa saill, bolgáin bheaga bhídeacha aeir déanta agus sáinnithe i saill timpeall ar gach gráinnín siúcra; uibheacha ag teocht an tseomra curtha isteach ag luas mall chun téachtú a chosc / chun eibleacht a choinneáil seasmhach; plúr criathraithe a fhilleadh isteach go bog; **teas ón oigheann réamh-théite** is cúis le méadú an **aeir/CO_2** a ardaíonn an meascán; teas ón oigheann réamh-théite a théachtann an glútan/meascán; srl.

Modh Muifíní: measctar leachtanna (ola, im leáite, bainne, iógart, uibheacha, srl.) agus comhábhair thirime leo féin; cuirtear siúcra sna comhábhair fhliucha ar mhaithe le dáileadh níos fear; cuirtear an meascán fliuch leis an meascán tirim (agus oibreán ardaithe san áireamh) agus filltear le chéile iad go mbeidh siad díreach measctha le chéile, níl an fuidreamh saor ó chnapáin; níl glútan sa phlúr forbartha; má dhéantar an iomarca measctha, ní ardóidh na muifíní go héasca sna céimeanna tosaigh den bhácáil agus éireoidh siad greamaitheach; bácáil ar an toirt; **teas ón oigheann réamh-théite** is cúis le méadú an **aeir/CO_2** a ardaíonn an meascán; teas ón oigheann a théachtann an meascán; srl.

Modh an leáite: comhábhair (im, siúcra, síoróip órga, triacla) leáite le chéile ag baint úsáid as teas bog; meascán fuaraithe agus curtha le comhábhair thirime chriathraithe (plúr, oibreán ardaithe); buailte le chéile le hubh go mbeidh sé measctha go maith, ag cur comhsheasmhacht dlúth ar fáil; nuair a fhliuchtar sóid aráin/púdar bácála, táirgtear CO_2; **teas ón oigheann réamh-théite** is cúis le méadú an **aeir/CO_2** a ardaíonn an meascán; teas ón oigheann a théachtann an glútan/ meascán; srl.
Pacáistiú oiriúnach chun a cháilíocht a choinneáil: coimeádáin phlaistigh aerdhíonacha; boscaí páipéir; scannán cumhdaithe; scragall stáin; coimeádáin stáin; boscaí stáin; srl.
Lipéadú: ainm; comhábhair; dáta bácála; srl.
Miasa roghnaithe: an mhias a roghnaíodh ón taighde 1 mhias @ 4 mharc (grádaithe 4:2:0)
Measúnacht: (a) Cur i bhfeidhm **(b)** cé chomh praiticiúil agus atá an bhácáil bhaile ceisteanna acmhainní i.e. am: scileanna: trealamh; pacáistiú; spás stórála, srl. **(c)** costas an táirge bhácáilte bhaile i gcomparáid le ceann cosúil leis ar bhonn tráchtála.

Réimse Cleachtais E: Anailís chomparáideach lena n-áirítear Anailís Chéadfach

Tasc 5

'Is bealach tapa agus éasca iad súnna le sciar amháin torthaí agus glasraí a thógáil as na 5-7 sciar de ghlasraí agus torthaí a deirtear atá ag teastáil gach lá.' (Éire Shláintiúil) Déan taighde ar raon na súnna torthaí agus glasraí atá ar fáil le ceannach. Déan tagairt do bhrandaí , blasanna, pacáistíocht agus costas. Agus úsáid á baint agat as dhá bhranda éagsúla de shú torthaí nó glasraí (ceann amháin le bheith i na fhéinbhranda) a bhfuil an blas céanna agus an uigeacht chéanna ag baint leo araon, déan tástáil triantáin chun a fháil amach an féidir le tástálaithe idirdhealú a dhéanamh idir an sú brandáilte ag us an sú féinbhranda. Cuir na torthaí a fuarthas ón tástáil i láthair. Déan an tasc a mheas i dtaca **(a)** lena chur i bhfeidhm agus **(b)** leis na torthaí a fuarthas. 2025

- **Príomhriachtanais an taisc:**
- Taighde ar an raon de **shúnna torthaí agus glasraí** atá ar fáil le ceannach agus tagairt á déanamh do **bhrandaí, blasanna, pacáistiú agus costas**
- **Tástáil triantáin**
- **Coinníollacha atá le rialú** le linn na tástála
- ➢ Táirgí roghnaithe; **2 bhranda éagsúla** de shú torthaí nó sú glasraí, ceann le bheith ina **fhéinbhranda,** an dá cheann leis an mblas céanna agus an uigeacht chéanna.

Fiosrúchán (24 marc)

Taighde/fiosrúchán ar tháirgí atá oiriúnach don tástáil .i. fiosraigh raon de shúnna torthaí agus glasraí ag tagairt do bhrandaí, blasanna, pacáistiú agus costas.

Tástáil Triantáin

Cur síos: tugtar trí shampla códaithe de shú torthaí nó sú glasraí don tástálaí (dhá shampla mar an gcéanna, ceann amháin difriúil); iarrtar ar an tástálaí a rá cén sampla atá difriúil.
Aidhm na tástála: a fháil amach an bhfuil difríocht le brath idir sú torthaí/glasraí brandáilte agus sú torthaí/glasraí féinbhranda leis an mblas céanna agus uigeacht chéanna; srl.
Torthaí a d'fhéadfadh a bheith ann: b'fhéidir nach mbeidh tástálaithe in ann an difríocht a bhrath idir sú torthaí/glasraí brandáilte agus sú torthaí/glasraí féinbhranda leis an mblas céanna agus uigeacht chéanna; srl.
Na coinníollacha atá le rialú i rith na tástála a shainaithint
Coinníollacha sonracha don tasc mar shampla méid, cruth agus dath na gcoimeádán in úsáid don tástáil; teocht na samplaí; cainníochtaí den chineál céanna de gach sampla; códú na samplaí; cur i láthair cothromaithe; am na tástála; an áit a ndéantar an tástáil; sláinteachas; cúrsaí cothaithe; srl.

Táirgí roghnaithe (4 mharc)

Sú brandáilte (1 mharc), sú féinbhranda (1 mharc), sú leis an mblas céanna (1 mharc), sú leis an uigeacht chéanna (1mharc)

Foinsí: 2 @ 2 mharc (grádaithe 2:1:0) (4 mharc)

Ullmhúchán agus Pleanáil (8 marc)

- **Acmhainní 2 mharc (grádaithe 2:1:0)**
- **Príomhthrealamh a theastaíonn leis an tasc a dhéanamh 6 mharc (grádaithe 6:5:4:3:2:1:0)**

Tástáil Triantáin: 6 thráidire; 6 ghloine uisce; 18 gcoimeádán códaithe le haghaidh samplaí súnna; 9 sampla de shú A; 9 sampla de shú B; 6 scórchárta; 1 bhileog tuairisce; pinn; srl.

Modh oibre **(16 mharc)**
Modh oibre a leanadh agus an ghné seo den tasc á déanamh
Ba chóir an tsraith iomlán den mhodh oibre a thabhairt agus ba chóir na torthaí a chur i láthair don tástáil .i. Tástáil Triantáin (dhá tháirge, sú amháin brandáilte, sú amháin féinbhranda)
Códaigh 18 gcoimeádán; 6 choimeádán le siombail ■, 6 choimeádán le siombail ●, 6 choimeádán le siombail ▲; cuir samplaí de shúnna i ngach coimeádán; eagraigh 6 thráidire uimhrithe 1-6; tá coimeádán amháin ar gach tráidire lipéadaithe le siombail ■, tá coimeádán amháin le siombail ●, agus tá coimeádán amháin le siombail ▲; **ní mór cur i láthair cothromaithe in ord a bheith ann .i. ní mór gach meascán de shamplaí a d'fhéadfadh a bheith ann a chur i láthair,** tugtar gach sampla de shú an méid céanna amanna .i. 9 n-uaire, samplaí curtha i láthair in ord randamach agus ní fhaigheann aon tástálaí samplaí curtha i láthair sa tsraith chéanna; fanann na cóid ar gach tráidire mar an gcéanna, athraíonn an táirge sa choimeádán gach uair; leanann tástálaithe treoracha ar scórchárta; ciorclaigh ar an scórchárta cé acu ceann de na trí shampla atá difriúil (dá shampla mar an gcéanna, ceann amháin díobh difriúil); is féidir samplaí a bhlaiseadh arís; bailíonn an taifeadóir na scórchártaí agus aistríonn sé/sí na torthaí don bhileog taifeadta ullmhaithe; agus na torthaí á scríobh síos cuirtear ciorcal timpeall ar an litir a fhreagraíonn don tsiombail roghnaithe ar gach scórchárta agus cuirtear tic sa cholún cuí; déantar na freagraí cearta a chomhaireamh; taispeántar na cóid agus cuirtear na torthaí i láthair; is féidir torthaí a chur i láthair ar bharrachairt nó ar phíchairt; cuir slacht ar an áit; nigh na gréithe; déan measúnú ar na torthaí; srl.
Na príomhthosca chun toradh na tástála a chinntiú 2 cheann @ 4 mharc (grádaithe 4:2:0) (8 marc)
Príomhthosca is féidir a chur san áireamh chun toradh a chinntiú sa tasc seo; coinníollacha a bhí á rialú le linn na tástála; códú; teocht na samplaí; roghanna súnna torthaí/glasraí in úsáid; céannacht na samplaí don tástáil; dóthain samplaí; gloine uisce/ craicear tirim ann chun blas úr a fhágáil sa bhéal; tábhacht an chiúnais le linn na tástála; bíodh seisear tástálaithe ann lena chinntiú go bhfuil gach meascán de samplaí a d'fhéadfaí a úsáid a bheith ann; samplaí curtha i láthair go randamach ionas nach bhfaigheann aon tástálaí samplaí sa tsraith chéanna; cur i láthair cothromaithe; sampla de gach sú déanta an líon céanna amanna; cóid ar gach tráidire mar an gcéanna; níor chóir go dtarlódh aon chlaonadh i measc na dtástálaithe de bharr na gcód a úsáidtear; níor chóir go mbeadh na daoine a dhéanann an tástáil bainteach leis an gcódú agus le samplaí a eagrú ná le torthaí a chur i dtoll a chéile; leanann tástálaithe treoracha ón scórchárta agus an tástáil ar siúl; srl.

Sábháilteacht agus sláinteachas 1 sláinteachas @ 2 mharc (grádaithe 2:1:0) 1 sláinteachas: **@ 2 mharc (grádaithe 2:1:0)** **(4 mharc)**
Sábháilteacht: tástálaithe a bhfuil ailléirgí acu; tástálaithe a bhfuil réimeanna bia ar leith acu m.sh. diaibéiteas srl.; súnna le breiseáin/uimhreacha E; srl.
Sláinteachas: dea-chleachtas maidir leis an ionad ullmhúcháin agus leis an ionad tástála; láimhseáil samplaí, lámhainní plaisteacha/gloiní aon uaire in úsáid; srl. seiceáil an dáta ar shúnna le baol an bhia-nimhiú a sheachaint; stóráil súnna; srl.

Measúnacht (3 phointe @ 4 mharc (grádaithe 4:3:2:0) **(12 marc)**
Cur i bhFeidhm
Déan measúnú ar chur i bhfeidhm na tástála agus tagairt á déanamh do phríomhthosca leis an toradh a chinntiú; cúrsaí sábháilteachta agus sláinteachais san áireamh; déan measúnú ar éifeachtúlacht na sraithe oibre; fadhbanna a tharla agus na réitigh a moladh; srl.
Sainriachtanais an taisc
Ba chóir measúnú a dhéanamh ar na torthaí a bhfuarthas don Tástáil Triantáin agus roinnt conclúidí a bhaint astu. Ba chóir anailís a dhéanamh ar na tosca a d'fhéadfadh cur leis na torthaí tástála a bhfuarthas i.e. an chúis arbh fhéidir / nárbh fhéidir le tástálaithe an difríocht a aimsiú idir an sú brandáilte agus an sú féinbhranda; srl.

Aguisín 1 Treoracha Ginearálta do scrúdaitheoirí maidir le bronnadh

1. Riachtanais an scrúdaithe:
Tá sé de cheangal ar iarrthóirí taifead ar aon **cheithre** thasc a chur i gcrích agus a chur i láthair lena scrúdú. **2 thasc i gcomhair 2025 de bharr coigeartuithe.**

N.B. Caithfidh scrúdaitheoirí dul i gcomhairle le scrúdaitheoirí comhairleacha sna cásanna seo a leanas:

2. Caithfidh gníomhaíochtaí praiticiúla éagsúla a bheith i ngach tasc sa Staidéar Bia.
Má dhéanann iarrthóir gníomhaíocht phraiticiúil an athuair don dara tasc, marcálfaidh an scrúdaitheoir an ghníomhaíocht phraiticiúil athdhéanta mar a chuirtear i láthair í agus dícheadóidh sé/sí na marcanna a bhronntar as an ngníomhaíocht phraiticiúil athdhéanta is ísle marc.

3. **Má chríochnaíonn iarrthóir an fiosrúchán agus/nó an t-ullmhúchán agus an phleanáil agus/nó gnéithe an mheasúnaithe de thasc ach mura gcríochnaíonn sé/sí an t-ullmhúchán, pleanáil agus cur i bhfeidhm**, marcálfaidh an scrúdaitheoir na gnéithe críochnaithe den tasc mar a chuirtear i láthair iad. Dícheadófar na marcanna as **measúnú an chur i bhfeidhm**, áfach, áit a dtugtar faoi sin. Maidir leis na Tascanna 3, 4 agus 5, dícheadófar **measúnú ar shainriachtanais** freisin.

4. **Má chríochnaíonn iarrthóir an t-ullmhúchán agus an phleanáil agus/nó an cur i bhfeidhm agus/nó gnéithe an mheasúnaithe de thasc ach mura gcríochnaíonn sé/sí an fiosrúchán**, marcálfaidh an scrúdaitheoir na gnéithe críochnaithe den tasc mar a chuirtear i láthair iad. Dícheadófar marcanna as **measúnú ar shainriachtanais de thasc 1 agus 2** áfach, áit a dtugtar faoi sin.

5. **Mura sainítear an mhias/táirge a ullmhaíodh san fhiosrúchán**, ach má chomhlíonann sé riachtanais an taisc, bain an marc ábhartha a bhronntar (-1/-2/-4) faoi bhéilí/miasa/táirgí san fhiosrúchán.

6. Mura léiríonn an mhias roghnaithe ach **beagán scileanna próiseála** marc pro-rata.

7. **Mura bhfuil an mhias roghnaithe ag teacht go hiomlán** leis na riachtanais, m.sh.

A- mias **gan chócaráil** roghnaithe nuair a sonraíodh mias chócaráilte, Tasc 1, 2, 3 agus 4

B- mias **nach bhfuil oiriúnach do riachtanais an taisc,** Tasc 1, 2 agus 3

C- **an modh a fiosraíodh gan a bheith in úsáid agus an mhias roghnaithe á déanamh,** Tasc 4

D- Mias roghnaithe ina mbaintear ***ró-úsáid as bianna áise (saoráideacha),*** meascán muifíní áise (saoráideach), Tasc 4

Bain 8 marc SC ón marc iomlán a bronnadh as an tasc agus cuir isteach nóta míniúcháin ag deireadh an leathanaigh mheasúnachta.

8. **Mias nach gcomhlíonann riachtanais an taisc**, m.sh. milseog a ullmhaíodh in áit príomhchúrsa; ní bhronnfar marc ar bith.

Nóta Mínithe	**Míniú** Ná cuir na nótaí mínithe a leanas i bhfeidhm ach amháin i ndiaidh comhrá leis an Scrúdaitheoir Comhairleach

SC	**Cás curtha i bhfeidhm,** (-8 marc) 8 marc bainte ón marc iomlán a bronnadh **Níl an mhias roghnaithe ag teacht go hiomlán** leis na riachtanais, m.sh. (féach lch deireanach de na nótaí marcála) Ná cuir i bhfeidhm ach tar éis dul i gcomhairle leis an Scrúdaitheoir Comhairleach **Cuir SC** agus nóta mínithe ag **deireadh** an **leathanaigh mheasúnachta**
	Cuir isteach na nótaí mínithe seo de réir mar is cuí
A-	Mias ***gan chócaráil*** roghnaithe nuair a sonraíodh mias chócaráilte -Tasc 1, 2, 3 agus,4
B-	Mias ***nach bhfuil oiriúnach do riachtanais an taisc*** – *Tasc 1, 2 agus 3*
C-	***An modh a fiosraíodh gan a bheith in úsáid agus an mhias roghnaithe á déanamh*** – *Tasc 4*
D-	Mias roghnaithe ina mbaintear ***ró-úsáid as bianna áise (saoráideacha)***

REP	Gníomhaíocht phraiticiúil athdhéanta
ISW	Sraith Oibre Neamhchomhlíonta
P1	Gan aon luach uimhriúil
P2	Gan aon luach uimhriúil
P3	Gan aon luach uimhriúil
P4	Gan aon luach uimhriúil
P5	Gan aon luach uimhriúil
P6	Gan aon luach uimhriúil
P7	Gan aon luach uimhriúil
P8	Gan aon luach uimhriúil
P9	Gan aon luach uimhriúil
P10	Gan aon luach uimhriúil